

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Jim Stalpe		SA uppsats 2016
Handledare		Antal ord: 13981
Ulrica Pettersson	Beteckning	Kurskod
		1MK023
<p>Gerillakrigföring i Baltikum- Att byta terrängen mot tid och använda tiden till att skapa vilja.</p> <p>Abstract: Guerrilla warfare in the Baltic- <i>How to trade space for time, and use the time to produce will.</i></p> <p>1944-1952; a fierce battle against the Soviet occupations of the Baltic states elapsed. The Baltic resistant organization named The Forest Brothers fought against overwhelming Russian security force for almost a decade. This thesis analyzes the guerilla warfare fought by The Forest Brothers in Lithuania.</p> <p>The study uses the central meaning of Mao Tse-Tung theory <i>On Guerrilla Warfare</i>, how to trade <i>Terrain for Time</i> and how to produce <i>Will</i>. This is a case study to enhance the knowledge about the guerrilla warfare in Lithuania 1944-1952 and to test the validity of Mao Tse-tung theory <i>On Guerilla Warfare</i>. In 1991 the former Soviet archives was opened to the public which gives comprehensive material to source from. Despite the range of background material available there are still a lot to learn from the guerilla warfare conducted during the Soviet occupation of the Baltic states. A wide range of material on guerilla warfare is used in this study.</p> <p>This study shows on both similarities and differences with Mao´s theories about guerrilla warfare.</p> <p>The study identifies the importance of a guerilla to be a legitimate security provider for the people to be able to gain the support from the people over a long time. It shows on difficulties for a regular force to adapt and understand guerilla warfare.</p> <p>Nyckelord: Gerillakrigföring, uppror, irreguljär krigföring, gerilla, partisan, motstånd, upprorsbekämpning</p>		

Innehållförteckning.

1. Inledning	3
<i>1.1 Bakgrund</i>	3
<i>1.2 Problemformulering</i>	4
<i>1.3 Syfte & Frågeställning</i>	5
<i>1.4 Metod</i>	6
<i>1.5 Avgränsningar</i>	7
<i>1.6 Tidigare forskning</i>	8
<i>1.7 Källor, Källkritik och Material</i>	10
<i>1.8 Disposition</i>	12
<i>1.9 Centrala begrepp.</i>	13
2. Teori	15
<i>2.1 Gerillakrigföringens teorier</i>	15
<i>2.2 Val av teori</i>	16
<i>2.3 Mao Tse-Tungs teorier om gerillakrigföring</i>	18
<i>2.4 Sammanfattning av Mao Tse-tungs teoribildning</i>	23
<i>2.5 Operationalisering</i>	25
3. Historisk beskrivning	25
4. Empiri	29
<i>4.1 Terrängen</i>	29
<i>4.2 Sammanfattning av terrängens betydelse</i>	32
<i>4.3 Tiden</i>	32
<i>4.4 Sammanfattning av tidens betydelse</i>	36
<i>4.5 Vilja</i>	37
<i>4.6 Sammanfattning av vilja</i>	40
5. Avslutning	41
<i>5.1 Slutsatser</i>	41

5.2 Svar på forskningsfrågor	41
5.3 Förslag på vidare forskning	45
6. Käll- & litteraturförteckning.....	46
6.1 Källor	46
6.2 Litteratur	46

1. Inledning

1.1 Bakgrund

De baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen ligger längs med Östersjöns östra kust. I de baltiska länderna utspelade sig ett av de blodigaste upproren efter andra världskriget. Under de mest intensiva åren av motståndaktivitet, 1944-1947, bedöms det ha funnits över 30 000 motståndskämpar.¹ Säkerhetspolitiskt var och är Baltikum mycket intressant ur svensk synvinkel.² Baltikum har länge ansetts som Rysslands naturliga språngbräda över Östersjön.³ Under både första och andra världskriget kom de baltiska staterna att utgöra en buffertzona mot Ryssland och senare Sovjetunionen.

Det finns en uppsjö av studier, doktriner och reglementen som avhandlar upprorsbekämpning. Allt ifrån David Galulas⁴ teorier som ligger till grund för västerländsk syn på upprorsbekämpning till mer sentida rådgivare som David Kilcullen⁵ under Irak- och Afghanistankonflikten.

Det har inom västvärlden funnits ett fokus på att bekämpa uppror oavsett dess syfte, allt ifrån upprorsbekämpning under kolonialkrigen till det internationella samfundets interventioner i Irak, Balkan, Somalia, Afghanistan och Mali. Västvärlden har varit fokuserade på att bekämpa uppror, även om det finns undantag när stormakter har försökt att stödja olika uppror. Detta gäller även Sverige. Michael Gustafsons slutsatser i studien *The duality of tactical thought* påvisar de svårigheter som finns för den svenska armén att ställa om från fokus på reguljär krigföring mellan stater till att förstå den irreguljära krigföringen.⁶

I en allt mer spänd världsordning, likt kalla kriget, måste vi lära oss om gerillakrigföringens förutsättningar. Gerillakrigföringen är och kommer att vara den svagares metod för att angripa en starkare motståndare. Grunderna till gerillakrigföring är de samma nu som för hundra år

¹ Sedaitis, B. Judith och Vardys, B. Stanley, *Lithuania: The rebel nation*, Colorado: WestviewPress, 1997 s81

² Utrikesdeklarationen 2016, (<http://www.regeringen.se>), besökt 2016-05-19

³ Kadhammar, Peter, *De sammansvurna*, Stockholm: Fisher, 1999, s52

⁴ Galula, David, *Counterinsurgency Warfare- theory and practice*, 2.uppl, Westport: Praeger security international, 2006

⁵ Kilcullen, David, *The Accidental Guerrilla*, New York: Oxford university press, 2009

⁶ Gustafson, Michael, *The duality of tactical thought, A study of Swedish Land forces' Commanders view Tactics in irregular Warfare*, Helsinki: National Defence University department of tactics and operational art, 2014, s125

sedan, men förutsättningarna har förändrats med anledning av globalisering och teknikutveckling. Dagens islamistiska terrorism kan liknas vid gerillakrigföring inom ramen för ett globaliserat uppror.⁷

Den starka partisanrörelsen som stred mot den sovjetiska ockupationen 1944-1952 i de baltiska länderna kallade sig Skogsbröderna. De var aktiva i alla tre baltiska länder (Lettland, Estland och Litauen). De var inledningsvis mycket framgångsrika, men fick senare se sig besegrade av en övermäktig motståndare. Den långvariga kampen för frihet varade ända fram till 1991. Skogsbrödernas gerillakrigföring avtog dock väsentligt efter 1952.⁸

De baltiska staterna anslöt sig 2004 till NATO.⁹ De har med sina erfarenheter av rysk ockupation och närhet till Ryssland sökt sin trygghet i en militärallians.

Den allt mer spända säkerhetssituationen kring Östersjön och de utmaningar som finns att ingripa i Rysslands närområden gör det intressant att studera den baltiska motståndsrörelsen efter andra världskriget. I framtiden kan vi komma att se fler konflikter när Sverige inte har möjlighet att ta en upprorsbekämpande roll som har varit aktuellt under senare tid, utan skall ta en stödjande roll för uppror mot en ockupationsmakt. Rysslands engagemang i sina forna republiker är åter igen i fokus med anledning av konflikterna i Georgien och Ukraina. Med den pågående konflikten i Ukraina har det blivit än tydligare vilka svårigheter NATO och EU¹⁰ står inför när de ska agera vid konflikter i Rysslands närhet.¹¹

Detta gör det intressant att studera uppror och dess tillämpning gerillakrigföring.

1.2 Problemformulering

Gerillakrigföring har spårats ända tillbaka till antiken och är således ingen modern företeelse.¹² Teorier om gerillakrigföring eller ”*teorier om markoperationer i små krig*”¹³

⁷ Kilcullen, *The Accidental Guerrilla*, s12

⁸ Sedaitis B. Judith och Vardys B. Stanley, *Lithuania: The rebel nation*, Colorado: WestviewPress, 1997, s81

⁹ NATO (http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52044.htm), besökt 2016-05-11

¹⁰ Utrikesdeklarationen 2016 (<http://www.regeringen.se>), ”*Rysslands olagliga annektering av Krim och militära närvaro i östra Ukraina utgör flagranta brott mot folkrätten. Detta är den största utmaningen mot den europeiska säkerhetsordningen sedan kalla krigets slut.*”

¹¹ NATO (http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_115474.htm?selectedLocale=en), Joint statement of the *NATO-Ukraine Commission*, besökt 2016-05-10, tolkning av Nato's deklaration avseende Ukraina konflikten

¹² Widén, Jerker och Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, Stockholm: Försvarsmakten, 2005 s198

utgör en relativt begränsad del av militärteorin, i synnerhet kring hur gerillakrigföring skall bedrivas effektivt. Forskning hos de stora aktörerna har främst varit fokuserad på förande av konventionellt krig och på bekämpning av uppror.

Sverige har sedan 1990-talet haft fokus på att bekämpa uppror och dess genomförande gerillakrigföring, t.ex. i Afghanistan. Denna uppsats fokuserar istället på hur gerillakrigföring har genomförts i vårt närområde.

Ämnet aktualiseras med anledning av den ökade spänningen i Östersjöområdet och närheten till Ryssland. De baltiska länderna är det enda område i Sveriges närområde där det bedrivits upprorsbekämpning efter andra världskriget. Det torde vara så att det finns erfarenheter från Skogsbrödernas gerillakrigföring som Sverige kan dra lärdom av.

1.3 Syfte & Frågeställning

1991 öppnades de före detta sovjetiska arkiven och dokument från den baltiska frihetskampen blev tillgängliga.¹⁴ Härmed öppnades också möjligheten för forskare att fördjupa sig i en konflikt som skedde i vår närhet.

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur gerillakrigföring genomförts i vårt närområde efter andra världskriget. Detta skall genomföras med stöd av normgivande teoribildning kring gerillakrigföring, samma teorier som för övrigt även haft påverkan på utformningen av våra egna reglementen och doktriner.

Forskningsfrågor

Vilka skillnader och likheter finns det mellan gerillakrigföringen som *Skogsbröderna* använde under den baltiska frihetskampen 1944-1952 och normgivande teorier om gerillakrigföring?

Vilka erfarenheter från Skogsbrödernas gerillakrigföring skulle kunna vara tillämpbara i en svensk kontext vid händelse av behov till stöd av uppror eller det *Fria kriget*?

¹³ Ibid, s194

¹⁴ Förord av Anušauskas i Lukša, Juozas, *Skogsbröder- den väpnade kampen i Litauen mot sovjetockupationen*, Stockholm: Bäckströmsförlag, 2005, s9

1.4 Metod

Detta är en teoriprövande fallstudie av den gerillakrigföring som bedrevs mot den sovjetiska ockupationsmakten i de baltiska länderna 1944-1952.

Fallstudien görs genom kvalitativ analys av texter kring den väpnade kampen i Litauen, genom att identifiera skillnader och likheter mot normgivande teori inom gerillakrigföring. Textanalysen görs genom att identifiera indikatorer utifrån teorin.

En deduktiv metod¹⁵ används för att analysera den litauiska motståndskampen. Två primärkällor och ett flertal studier har analyserats. Arvydas Anušauskas, Thomas Remeikis, Leskys M Vylius, Darius Bernotas och Vardys Sedaitas vetenskapliga avhandlingar som används i denna studie utgår från forskning på kvarlevor och intervjuer med överlevande. För att ge bakgrund till konflikten används också ett antal historiska skildringar.

Den ökade tillgången till empiri om den litauiska motståndskampen som blivit tillgänglig under senare år är lämplig att genomföra en fallstudie på. Detta i syfte att öka förståelsen för ett komplicerat skeende samt att fallstudier ger goda möjligheter att vara teoriprövande. Vanlig kritik mot fallstudier är att de saknar en vetenskaplig trovärdighet med anledning av bristande stringens och struktur.¹⁶ För att möta denna kritik eftersträvas att skapa en tydlig koppling mellan teori och empiri och därefter strukturerat analysera empirin utifrån identifierade indikatorer. För att öka studiens objektivitet studeras ett flertal källor.

Att studera gerillakrigföring utifrån den väpnade kampen i Litauen bedöms ha en hög begreppsvaliditet¹⁷ då motståndskampen både var omfattande och utdragen i tid. En fallstudie av Skogsbröderna är vald med anledning av den geografiska närheten och en liknande hotbild med Sverige. Det bör därav finnas relevanta resultat som går att överföra till nutid och ett svenskt perspektiv.

Teorier om gerillakrigföring reflekterar författarens erfarenheter vid en viss tidpunkt och typ av konflikt.¹⁸ Detta gör att teorier om gerillakrigföring och revolutionär krigföring får kritik för att vara svåra att applicera/tillämpa på andra konflikter. Denna svårighet angrips genom en

¹⁵ Johannessen, Asbjörn & Tufte, Per Arne, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Malmö; Liber, 2003, s35

¹⁶ Yin, K, Robert, *Fallstudier: Design och genomförande*, Stockholm: Liber, 2006, s27-28

¹⁷ Johannessen och Tofte, *Samhällsvetenskaplig metod*, s257

¹⁸ Beckett Ian F. W., *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, London: Abingdon, Taylor & Francis group, 2001, s70

djupare analys av teorin för att se vilket som är dess centrala budskap. Tolkningen av huvudbudskapet skall om möjligt motiveras och stärkas med annan forskning för att ge en ökad validitet.

Genom ett vetenskapligt angreppssätt med en tydlig kondensering av teori och spårbarhet till källor läggs grunden för att studien skall kunna upprepas. Att studien kan upprepas av andra är grunden för en hög reliabilitet.¹⁹

1.5 Avgränsningar

Tid

Denna uppsats avgränsas till att endast analysera den väpnade kampen mellan 1944 och 1952. Efter 1952 avtog den organiserade väpnade kampen avsevärt. Redan 1948 deklarerade den sovjetiska ockupationsmakten att det väpnade litauiska motståndet var brutet, men stridigheter pågick ända till 1956. Sommaren 1952 bedöms det väpnade motståndet bestå av cirka 500 man och striderna efter 1952 tar mer en karaktär av självförsvar än planerade attacker inom ramen för gerillakrigföring.²⁰

Rum

Skogsbrödernas motståndskamp pågick i alla de tre baltiska länderna, men den var mest omfattande i Litauen. I Litauen rapporterades under åren 1944-1949 ca 500 sammanstötningar årligen.²¹ I Litauen bedömer man att 50 000 personer stred mot den sovjetiska regimen, av vilka 20 000 stupade.²² På den sovjetiska sidan bedöms motsvarande siffra vara 13 000 stupade.²³ I jämförelse var inte motståndet lika utpräglat och omfattande i Lettland och Estland. I dessa länder stupade ca 2000 i respektive land.²⁴ Studien avgränsas till att endast avhandla Litauen med anledning av gerillakrigföringens omfattning och svårigheterna att applicera teorier om gerillakrigföring på enskilda sammanstötningar i de andra länderna. Det finns omfattande dokumentation av konflikten i Litauen vilket skapar förutsättningar för god reliabilitet.

¹⁹ Johannessen och Tofte, *Samhällsvetenskaplig metod*, s265

²⁰ Anušauskas, Arvydas, *The anti-soviet resistance in the Baltic states*, Vilnius: Genocide and resistance research centre of Lithuania, 1999, s39-44

²¹ Förord av Anušauskas, Lukša, *Skogsbröder*, s9-15

²² Kasekamp, Andreas, *The history of the Baltic states*, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010

s141

²³ Ibid

²⁴ Ibid, s142

Fenomen

Uppsatsen avser endast behandla den väpnade kampen och inte det politiska spelet. De grundförutsättningar som påverkar krigföringsförmågan; konceptuella, moraliska och fysiska faktorer kommer belysas när så är möjligt.²⁵ Att avhandla de politiska aspekterna skulle bli för omfattande i denna begränsade studie.

Källor

Denna uppsats studerar berättelser och litteratur som har till syfte att skildra den litauiska motståndskampen ur deras perspektiv och tar därmed inte hänsyn till motståndarens perspektiv. Detta är en medveten avgränsning då det är väldigt svårt att källkritiskt bedöma de sovjetiska källornas skildring av motståndsrörelsen, få kvarlevor är översatta till engelska och det skulle bli en alltför omfattande studie.

1.6 Tidigare forskning

Före 1991 fanns mycket begränsat antal redogörelser för det Baltiska motståndet. Den sparsamma dokumentation och kvarlevor som fanns, exempelvis Juozas Lukša's bok *Skogsbröder*, var svåra att verifiera och bekräfta. Detta har kunnat genomföras först när tidigare hemligstämplad sovjetisk dokumentation blivit tillgänglig. Efter 1991 har tidigare skildringar kunnat verifieras och stärkas eller falsifierats. Det finns nu flera studier av Skogsbrödernas kamp tillgängliga på engelska.

Ian Beckett diskuterar i sin bok *Modern insurgencies and counter-insurgencies (2001)* vilket inflytande Mao Tse-tungs teorier har haft på gerillakrigförande parter i ett antal konflikter efter 1945. Beckett belyser också en del svårigheter med att applicera teorierna i annan kontext än under de som Maos erfarenheter grundade sig på. Beckett analyserar detta ganska ytligt utan att egentligen komma in på varför och vilka delar som är generaliserbara. Detta är en allmän svårighet med teorier avseende gerillakrigföring. Hur denna utmaning angrips beskrivs i uppsatsens metodavsnitt. Beckett nämner inte den baltiska frihetskampen i sin bok.

Darius Bernotas har i sin bok *Lithuanian freedom fighters' tactics: Resisting the Soviet occupation 1944-1953* studerat Skogsbrödernas taktik utifrån krigföringens grundläggande

²⁵ Doktrin för markoperationer, Stockholm: Försvarmakten, 2005, s8

förmågor²⁶. Syftet är att försöka ge svar på vilken taktik som den litauiska motståndsrörelsen använde för att kunna motstå den sovjetiska dominansen i nästan 10 år, men även vad som till slut bidrog till att de besegrades. Bernotas kommer fram till att motståndsrörelsen lyckades hålla ut så pass länge för att de anpassade sin taktik till förändrade omständigheter och för att de lyckades ställa om från den initiala, felaktiga, förhoppningen om internationellt stöd. Med anpassning av taktik avses den övergång från reguljär krigföring till gerillakrigföring som skedde succesivt från 1946-1952.²⁷ Bernotas anser att bristen på internationellt stöd samt att befolkningens möjligheter att stödja upproret begränsades, succesivt bidrog till att motståndsrörelsen besegrades.

Major Vylius M. Leskys har analyserat den litauiska motståndskampen utifrån begreppet kulminationspunkt. Leskys slutsats är att motståndsrörelsen nådde sin kulminationspunkt redan 1945 och att motståndet aldrig återhämtade sig efter denna. Anledningen var den litauiska oförmågan att föra en reguljär krigföring mot den ryska ockupationen. Leskys delar därför in motståndskampen i två perioder. Den första perioden 1944-45 genomförs kampen som reguljär krigföring. Den andra perioden genomförs kampen som irreguljär krigföring 1946-53 av en organiserad motståndsrörelse.²⁸

Leskys gör även en fallstudie utifrån begreppen flexibilitet och säkerhet. Leskys anser att motståndsrörelsen misslyckades med att tillämpa Mao Tse-tung och Ernesto Che Guevaras teorier avseende flexibilitet. Leskys anser vidare att partisanrörelsen anpassade sig för långsamt till motståndarläget, folket och rådande förutsättningar för det väpnade motståndet.²⁹ Leskys och Bernotas slutsatser skiljer sig väsentligt från varandra avseende flexibilitet.

Utifrån David Galulas teorier grundar sig begreppet säkerhet på att befolkningen stödjer den part av konflikten som erbjuder dem störst säkerhet. Leskys finner att motståndsrörelsen misslyckades att garantera befolkningens säkerhet. Att hålla sig väl med ockupationsmakten erbjöd större säkerhet för befolkningen.³⁰

²⁶ Definierade enligt US ARMY DOCTRINE 3-0, Unified land operations, 2012; Leadership, information, mission command, movement and maneuver, intelligence, fires, sustainment and protection.

²⁷ Bernotas, Darius, *Lithuanian freedom fighters' tactics: Resisting the soviet occupation 1944-1953*, 2.uppl, Pickle partner publishing, 2014, s102

²⁸ Leskys M Vylius, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, Pickle partner publishing, 2009, s5

²⁹ Ibid, s38-39

³⁰ Ibid, s40-41

Robert Taber tolkar i boken *War of the Flea – the classic study of guerrilla warfare* klassiska teorier om gerillakrigföring. Taber analyserar Mao Tse-tungs teorier om ett långvarigt krig. Tabers tolkning av Maos långvariga krig bygger till del även på tidigare publikationer av E. L Katzenbach Jr.³¹ ³² Taber utvecklar Katzenbach tolkning om förhållandet mellan tid, terräng och vilja som det essentiella i Maos teorier. Han beskriver den indirekta strategin i Maos teorier som en metod för att vinna tid för att bygga upp folkets vilja att motsätta sig nederlag. ”*He traded space for time, and used the time to produce will*”³³. Denna uppsats knyter an till denna tolkning av Maos centrala teorier om gerillakrigföring.

1.7 Källor, Källkritik och Material

Källor som har används i denna studie kan delas in i tre kategorier; berättande källor, litteratur och skriftliga kvarlevor.

Exempel på berättande källor där författarna själva var delaktiga i striderna är *Partizano Dzuko Diienorastis* av Lionginas Baliukevičius, *Daugel krito sunu* av Adolfas Ramanauskas och *Skogsbröder- Den väpnade kampen i Litauen mot sovjetockupationen* av Juozas Lukša. Dessa författare skrev även sina texter under aktuell tidsperiod. Lukšas texter blev tillgängliga för allmänheten redan 1951, medan Baliukevičius texter beslagtogs av KGB och därmed inte blev tillgängliga förrän 1991.

Skogsbröder av Juozas Lukša var länge en av de få förstahandskällorna från motståndskampen i Litauen. Juozas Lukša flydde 1947 till Västeuropa efter att tjänstgjort i flera år som partisanledare. Där skrev han boken *Partizanai* innan han återvände för att fortsätta kampen mot den sovjetiska ockupationen. Boken kom ut för första gången 1951.³⁴ Nyutgåvan som kom ut 2004 på svenska har kommenteras av Docent Phd Arvydas Anušauskas³⁵ som bedrivit anseelig forskning på den sovjetiska ockupationen. Anušauskas har även varit delförfattare till boken *the anti-soviet resistance in the Baltic states* som kom ut 1999. Anušauskas intervjuade även Lukša innan han avled 2000. Lukša medger under intervjuerna att han dramatiserat vissa händelser. Anušauskas beskriver dock boken som en

³¹ Taber Robert, *War of the flea, The classic study of guerrilla warfare*, 2.uppl, Virginia: Potomac books, 2002, s42

³² Katzenbach, E.L, Jr, *Time, Space and Will: The Politico-Military views of Mao Tse-tung*, I Greene, T.N (red), *The guerrilla- and how to fight him*, New York: Frederick A. Praeger, 1962, s11-22

³³ Taber, *War of the flea, The classic study of guerrilla warfare*, s42

³⁴ Lukša, *Skogsbröder*

³⁵ Forskare vid centrum för folkmord- och motståndsforskning i Vilnius

autentisk och realistisk skildring av motståndskampen.³⁶ Anušauskas gör detta med grund i sin forskning på kvarlevor och andra skildringar av motståndskampen.

Juozas Lukšas bok ger en god insyn i motståndsrörelsens kamp. Den är nedtecknad i närhet till när händelserna utspelade sig. En svaghet med Lukšas berättelse är till vilket syfte den skrevs. Den skrevs för att spridas inom väst för att få stöd i den väpnade kampen i Litauen. Det förefaller därav naturligt att vissa händelser har förstärkts. Den är dock trovärdig i sin skildring och stärkt av att händelserna har kunnat verifieras med kvarlevor ur de före detta sovjetiska arkiven.

Daugel krito sunu (Sv. *Så många stupade söner*) av Adolfas Ramanauskas finns inte översatt till engelska eller svenska. Den har därför inte kunnat studeras direkt, men flera av de studier som analyserats refererar till Ramanauskas verk.

Partizano Dzuko Diienorastis (Eng. *The diary of a Partisan*) av Lionginas Baliukevičius är en dagboksskildring. Baliukevičius skrev dock om sin dagbok 1947. Det är denna omskrivning som ligger till grund till den utgivna boken. Varför Lioginas skrev om sin bok är det ingen som vet. Det var denna omskrivna dagbok som hittades i de sovjetiska arkiven 1991.

Originaldagboken tros ha förstörts av KGB.³⁷ Baliukevičius skriver i bokens inledning att den inte får spridas till allmänheten, dock förefaller detta lite paradoxalt med tanke på att han skrev om sin dagbok. Det är tydligt att författaren ville sprida kunskapen om de Litauiska kämparnas vedermödor till efterlevande, men antagligen inte i sin samtid. Baliukevičius har i boken utlämnat namn på personer och platser, vilket innebär att det är svårare att verifiera händelser för eftervärlden. Anledningen var att skydda sina kamrater om boken skulle hamna i orätta händer. Boken ger en god insikt i partisanernas kamp och vedermödor 1948-1949 och kompletterar Lukšas bok som primärt avhandlar kampen 1944-1947.

Litteratur och vetenskapliga studier som exempelvis *The anti-soviet resistance in the Baltic states* av Arvydas Anušauskas (red), *Lithuania- The rebel nation* av V.Stanley Vardys och Judith B. Sedaitis, *Forest Brothers, 1945: The Culmination Of The Lithuanian Partisan Movement* av Vylius M. Leskys och *Guerilla Warfare on the amber coast* av K.V Tauras är

³⁶ Förord av Anušauskas i Lukša, *Skogsbröder*

³⁷ Förord av Guntis Smidchens, University of Washington i Baliukevičius, Lionginas, *The diary of a partisan*, Vilnius: ARX Baltica, 2008

alla skrivna efter 1996. Källor till dessa texter är i huvudsak kvarlevor eller primärkällor som funnits tillgängliga för författaren när texterna skrevs. *Opposition to Soviet rule in Lithuania 1945-1980* av Thomas Remeikis är skriven redan 1980 och bygger till viss del på en analys av Juozas Lukšas bok och kan således ses som beroende. Jag har dock valt att även analysera denna text då argumentation även underbyggs från andra källor och att den därför tillför värdefullt underlag till analysen.

Darius Bernotas bok, *Lithuanian freedom fighters' tactics: Resisting the Soviet occupation 1944-1953* har varit en värdefull källa. Studien är saklig och tydlig i sina referenser. Den grundar sig på studier av Litauisk dokumentation som ej är översatt till svenska eller engelska och utgör således ett instrument för att även komma åt slutsatser ur källor som annars inte är tillgängliga för författaren av denna uppsats.

Skriftliga kvarlevor- i denna uppsats har endast några få översättningar av kvarlevor analyserats. Detta främst med anledning av att få av dem är översatta till engelska. Ovan nämnda litteratur bygger dock på kvarlevor och intervjuer.

1.8 Disposition

Kapitel 1 definierar det vetenskapliga problemet och redogör för vilken metod som används för att svara på forskningsfrågorna. Därefter redovisas en översikt av tidigare forskning och en källkritisk granskning av det empiriska underlaget. Avslutningsvis definieras de centrala begreppen i uppsatsen.

Kapitel 2 redogör översiktligt för teoribildning kring gerillakrigföring och motiverar val av teori. Här beskrivs hur teorin används för att svara på forskningsfrågorna.

Kapitel 3 ger en kort historisk redogörelse uppdelad i tre delar. Tiden före 1944, tiden 1944-1952 och avslutningsvis tiden 1953 fram till idag.

Kapitel 4 analyserar motståndsrörelsens gerillakrigföring mot den sovjetiska ockupationsmakten 1944-1952. Detta görs genom att exemplifiera de indikatorer till teorin som redogjorts för i kapitel 2.

Kapitel 5 redovisar slutsatserna av analysen genom att svara på uppsatsens forskningsfrågor, samt ger förslag på vidare forskning.

1.9 Centrala begrepp.

Uppror: Är enligt svensk definition ett brott som ger fängelse. Brottet är när våld eller vapenmakt nyttjas för att skada eller omstörta statskick.³⁸ Tolkningen i denna uppsats grundar sig på det engelska ordet insurgency för vilket det i svenskan inte finns någon annan översättning än uppror. Insurgency definieras enligt *US Field Manual 3:24* som den organiserade rörelsen med syftet att störta en konstituerad regering med subversion eller väpnade medel.³⁹ I denna uppsats kommer uttrycket uppror användas i den vidare tolkningen likt insurgency definierad i *US Field Manual 3:24*.

Gerilla/Partisan: Gerilla är ett centralt begrepp i teorier om uppror och upprorsbekämpning men i litteraturen om motståndet i de baltiska staterna används ordet partisan vilket har samma betydelse men härrör från italienskans ord för anhängare partigiano. Ordet gerilla kommer från spanskan och betyder ”*det lilla kriget*”.⁴⁰ Gerilla definieras enligt *US Field Manual 3-24.2*, ”*A guerilla is any insurgent who uses a weapon of any sort and does the actual fighting for the insurgence*”. Begreppet inkluderar historiska exempel som Maquis under andra världskriget, Viet Cong under Vietnamkriget och Mahdi under Irakkriget.⁴¹ Den svenska historiens motsvarighet är snapphanar. Begreppet är således ett samlingsbegrepp för de som bedriver uppror. Det mest frekvent använda uttrycket idag är dock insurgent och härrör främst från försvarmaktens delaktighet i Nato insatsen i Afghanistan där de stridande parterna benämns som insurgents. Insurgent betyder enligt Nationalencyklopedin ”*upprorsmakare i ett inbördeskrig eller en mindre intern konflikt*”⁴².

³⁸Nationalencyklopedi, (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/uppror>), besökt 2016-04-27

³⁹ US ARMY Field manual 3:24-2 *Tactics in counterinsurgency*, US ARMY, 2009, kap1-1, (författarens översättning)

⁴⁰ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s194

⁴¹ FM 3:24-2 *Tactics in counterinsurgency*, kap2-4

⁴² Nationalencyklopedi, (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/insurgent>), besökt 2016-04-27

Gerillakrigföring:

”Gerillakrigföring är den i militär styrka underlägsnes metod att militärt och politiskt successivt försvaga motståndaren och stärka de egna resurserna för att i ett senare skede övergå till framgångsrik reguljär krigföring”⁴³

Begreppet innefattar en asymmetri att en svagare ska besegra en starkare motståndare.⁴⁴

Denna asymmetri bidrar till att gerillan ofta tar till irreguljära metoder. Gerillakrigföringen har sin ideologiska grund i inbördeskriget eller det så kallade nationella befrielsekriget.⁴⁵ Det är i grunden ideologiska konflikter om hur staten skall styras.

Att all gerillakrigföring skall övergå till reguljär krigföring är inte gemensamt för all teoribildning. Clausewitz, Tse-tung och Giap⁴⁶ är förespråkare för en sådan tolkning, medan Che Guevara inte talar för den naturliga övergången till reguljär krigföring.⁴⁷

Gerillakrigföring är således en metod att utföra uppror på. Gerillakrigföringens metoder är relativt generella oavsett vilken teoretiker vi tolkar. Gerillakrigföring utförs genom att sätta upp baser i en avlägsen och svårtillgänglig terräng, genom att använda god lokalkännedom, snabba överfall och stor rörlighet.⁴⁸ När stater bedriver samma typ av krigsföring brukar det benämnas som specialoperationer.⁴⁹

Upprorsbekämpning: Är den metod som används för att bryta ett uppror och motverka en upprorsrörelse. Ordet är en direktöversättning från engelskans *counter-insurgency* som beskrivs i de amerikanska doktrinerna.⁵⁰ Begreppet *counter-insurgency* är inte enbart militärt agerande mot en upprorsrörelse utan innefattar även politiska och ekonomiska åtgärder.^{51 52}

⁴³ Nationalencyklopedi, (<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/gerillakrigföring>), besökt 2016-04-27

⁴⁴ Campell, Arthur, *Guerillas*, London: C.Tinling & Co. Ltd, 1967, s3

⁴⁵ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s194

⁴⁶ Giap, Vo Nguyen, *The military art of people's war*, New York: Monthly review press, 1970

⁴⁷ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s198-203

⁴⁸ Ibid, s194

⁴⁹ Ibid, s198

⁵⁰ US FM 3:24-2 *Tactics in counterinsurgency*, kap1-1

⁵¹ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s195

⁵² US FM 3:24-2 *Tactics in counterinsurgency*, kap1-1

2. Teori

2.1 Gerillakrigföringens teorier

Gerillakrigföring har spårats ända tillbaka till antiken och är således ingen modern företeelse.⁵³ Teorier om gerillakrigföring eller teorier om markoperationer i små krig var inte i fokus fram till 1900-talets början.⁵⁴ Det innebär att de stora militärteoretikerna vi känner till idag inte avhandlat detta i någon större omfattning. Dessa var fokuserade på det konventionella krigets vedermödor och hur det skulle vinnas. En av de bidragande orsakerna till att teoribildningen kring gerillakriget inte är så utvecklad kan också härledas till den asymmetri som ligger i gerillakrigföringens natur. Det är de som för den konventionella striden som har högre staber och lärostäten och kan ta sig tid att utveckla militärteorin. Spår av detta ses även idag då teoribildningen kring upprorsbekämpning fyller hyllmeter. Självklart skrivs det även om hur dagens uppror bedrivs och vad som driver gerillan, men inte i samma omfattning. De teorier som avhandlar upprorsbekämpning beskriver även upproren och dess drivkrafter men mer ur perspektivet att lära känna sin motståndare.

Mao Tse-tung skiljer på gerillakrigföring och revolutionär krigföring. Han menar att gerillakrigföring är militärtaktik för att störa en motståndare, men att revolutionär krigföring är användandet av militära medel för att störta en politisk regim.⁵⁵ Boken *militärteorins grunder* påpekar att dessa inte är identiska fenomen men att de är jämförbara med anledning av att motståndarna delar tyngdpunkt. Generellt för teorierna är även grunden till att gerillakrigföring tillämpas, nämligen den rådande obalansen i styrkeförhållandet i vilken konflikten tar spjörn emot. Det kan vara asymmetri i någon aspekt, såsom tillgång till teknik, vapen eller truppmassor, men obalansen finns alltid där i grunden.

Teorier om gerillakrigföring har två gemensamma nämnare, oavsett om de härrör ur revolutionär krigföring, nationell frigörelse eller ideologiska inbördeskrig, vilket ger dem snarlika medel och metoder.

- Det finns alltid en asymmetri. Det är den svagares kamp mot en starkare motståndare. Strävan är att utjämna detta förhållande.

⁵³ Chaliand, Gérard (red), *Guerilla Strategies- An historical anthology from the long march to Afghanistan*, Los Angeles: University of California press, 1982, s1

⁵⁴ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s194

⁵⁵ Chaliand, *Guerilla Strategies*, s7

- Motparterna delar tyngdpunkt.⁵⁶ Befolkningens stöd och vilja till kamp är avgörande för båda sidor.

Med anledning av dessa två faktorer bli krigföringens logik likartad. Detta stöds även av David Galula som i boken *Counterinsurgency warfare* belyser asymmetrin och kampen om befolkningen. Galula tar även upp den politiska dimensionen och den gradvisa övergången från fred till krig.⁵⁷

En av de största militära teoretikerna Carl von Clausewitz berör inte i någon större omfattning folkriget, som han benämner det, i sin bok *Om kriget*.⁵⁸ Boken *Om kriget* omfattar dock bara en liten del av Clausewitz verk. 1810-1811 undervisade Clausewitz på den Preussiska militärhögskolan i "lectures on small war".⁵⁹ Som underlag till dessa lektioner har han skrivit 244 handskrivna papper.⁶⁰ Dessa har sedan översatts och tolkats i boken *Clausewitz- on small wars* som gavs ut först 2015.

Den mest framstående teoribildningen om gerillakrigföring kom till senare med utgångspunkt från konflikter i Japan, Vietnam, Argentina och Kuba. Mao Tse-tung har en särställning som tänkare om befrielsekrig och revolutionär krigföring.⁶¹ Dessa teorier utvecklades senare av bland annat av Vo Nguyen Giap och Ernesto Che Guevara.⁶²

2.2 Val av teori

I denna uppsats används Mao Tse-tungs teorier avseende gerillakrigföring av tre anledningar:

- Maos påverkan på senare teoribildning om gerillakrigföring
- Erfarenheter både från revolutionärt krig och befrielsekrig
- Likheter med svenska reglementen

⁵⁶ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s196

⁵⁷ Galula, *Counterinsurgency Warfare*

⁵⁸ Clausewitz, Carl Von, *Om kriget*, Stockholm: Bonnier fakta bokförlag AB, 2002, s478-483

⁵⁹ Davis W James et al, *Clausewitz On small wars*, New York: Oxford university press, 2015, s19

⁶⁰ Ibid

⁶¹ Widén & Ångström, *Militärteorins grunder*, s198

⁶² Guevara, Che, Ernesto, *Guerrilla warfare*, California: BN publishing, 2007

Maos verk har en särställning och har varit normgivande för senare teoribildning

Yu Chi Chan (Gerillakrigföring) gavs först ut som en broschyr 1937 och spreds i det ”fria Kina”.⁶³ Mao grundade sina erfarenheter på sin delaktighet i det kommunistiska upproret i Kina och Kinas krig med Japan. Maos texter om gerillakrigföring är starkt påverkade av den legendariska militärteoretikern Sun Tsu som skrivit boken *The book of war* och som hade stor påverkan på gerillakrigföring i Kina under 1930- och ända in på 1950-talet.⁶⁴ Maos teori nyttjades flitigt under flera kommunistiska uppror och vidareutvecklades bl.a. av Vo Nguyen Giap⁶⁵ och sedermera Ernesto Che Guevara⁶⁶.

Teorierna grundar sig både från erfarenheter från ett revolutionärt krig och befrielsekrig.

Mao Tse-tung var delaktig i den kinesiska revolutionen 1927-1949 som både politisk aktör och militärledare. Detta inledningsvis i det revolutionära kriget mot feodaltherrar och det nationalistiska partiet (Kuomintang) som utkämpades 1924 till 1949 i olika omgångar. 1937-1945 ledde han frihetskriget mot den japanska ockupationen. Lite ironiskt tillsammans med Kuomintang som han senare åter igen efter 1945 kom att strida emot.⁶⁷

Mao skiljer på gerillakrigföring i revolutionskriget och befrielsekriget (nämns även som frihetskriget) mot en ockuperande styrka. Det han lyfter fram som den största skillnaden är den interna renheten, att det finns ett tydligt mål som alla är överens om, som finns i befrielsekriget. Men att de båda tillämpar samma metoder.⁶⁸ Maos teorier tog form med utgångspunkt i det revolutionära kriget, men prövades också i befrielsekriget mot Japan.⁶⁹

Det finns likheter med Maos teorier och våra svenska reglementen, både avseende den svenska tolkningen av det fria kriget och krigföringens grundprinciper.

I en jämförelse mellan gerillakrigföringens teorier, som grundar sig i Ernesto Che Guevaras och Mao Tse-tung, och krigföringens grundprinciper som de är formulerade i *Doktrin för markoperationer* (2004) finns det likheter. Avseende lokal överlägsenhet, stridsekonomi och

⁶³ Förord av Samuel B. Griffith i Tse-tung, Mao, *On guerrilla warfare*, New York: Dover publications, 2005, s37

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ Giap, *The military art of people's war*

⁶⁶ Guevara, *Guerrilla warfare*

⁶⁷ Beckett, *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, s70-85

⁶⁸ Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s49

⁶⁹ Ibid, s63

övertäckning finns stora likheter. Även om det inte finns lika tydliga likheter med övriga grundprinciper så finns det inte heller några direkta motsättningar.⁷⁰

Det fria kriget finns beskrivet ända från *Anvisningar för Fria Kriget* (1943) till *Arméreglemente Taktik* (2013).⁷¹ Med det fria kriget avses hur den väpnade kampen skall fortsätta med avskurna förband bakom motståndarens linjer vilket var en betydande del av Sveriges försvarsplanering från 1941 och framåt.⁷² Björn Gäfvert beskriver i boken *Nya fronter* (1943) att det fria kriget var en del av svensk försvarsplanering för att möta hotet från en tysk ockupation av Sverige efter andra världskriget.⁷³ Det fria kriget skulle utgöras av förband som skulle "försvåra fiendens underrättelse-, sambands- och underhållstjänst och i övrigt tillfoga honom skador och förluster"⁷⁴. Det fria kriget skall föras likt gerillakrigföring med indirekta metoder, rörlig strid, bakom fiendens linjer och med små enheter.⁷⁵

2.3 Mao Tse-Tungs teorier om gerillakrigföring

Det centrala i Maos teorier är att byta/förhandla *terräng* mot *tid*, för att finna tid att bygga upp folkets *vilja* till motstånd.^{76 77}

*"He traded space for time, and used the time to produce will: the psychological capacity of the Chinese people to resist defeat"*⁷⁸

Denna beskrivning sammanfattar Maos teorier på ett tydligt sätt, även om inte Mao uttrycker det ordagrant i sina verk på detta sätt. Nedan kommer en beskrivning av huvuddragen i Maos teorier. Avslutningsvis kopplas några av Maos principer till den centrala tesen; att byta/förhandla *terräng* mot *tid* för att finna tid att bygga upp folkets *vilja* till motstånd.

⁷⁰ Sunnhed, Joakim, *Doktrin för markoperationer, Doktrin i gerillakrigföring*, Försvarshögskolan, 2009

⁷¹ Henningsson, Fredrik, *Fria kriget och gerillakrigföring- en kategorisering*, Försvarshögskolan, 2015

⁷² Gäfvert, Björn, *Det fria kriget: Från idé till krigsorganisation*, i Hugemark, Bo (Red), *Nya fronter?*, Stockholm: Probus förlag, 1994, s258

⁷³ Henningsson, *Fria kriget och gerillakrigföring- en kategorisering*

⁷⁴ Gäfvert, Björn, *Det fria kriget: Från idé till krigsorganisation*, i Hugemark (red), *Nya fronter? : 1943 - spänd väntan*, s258-261

⁷⁵ Henningsson, *Fria kriget och gerillakrigföring- en kategorisering*

⁷⁶ Taber, War of the flea, The classic study of guerrilla warfare, s42

⁷⁷ Widén & Ångström i *Militärteorins grunder* formulerar detta som "...att byta terräng mot tid och därmed skapa vilja"

⁷⁸ Katzenbach, *Time, Space and Will: The Politico-Military views of Mao Tse-tung*, i Greene, T.N (red), *The Guerrilla – and how to fight him*, s11-21

Strategi

Mao menar att gerillakrigföringen enbart är en del av det totala kriget, vilket också består av en politisk kamp. Mao menar att grunden till motståndet är en enad front. Detta skulle vi idag närmast benämna som en gemensam målbild eller strategi. Därav måste också all gerilla ha både en politisk och militär ledning. I Maos resonemang finns kopplingen mellan den väpnade striden som ett medel för att uppnå politiska målsättningar.⁷⁹

Krigets faser

Mao beskriver att gerillakrigföringen går igenom tre faser. Den första är den strategiskt defensiva fasen. När gerillan är i underläge ska den vara strategiskt defensiv, men taktiskt offensiv och kraftsamla mot motståndarens svagheter. Detta skede ska genomsyras av organiserande, konsolidering och att bibehålla eller skapa baser i isolerad och svårtillkomlig terräng. Denna fas handlar om både fysisk uppbyggnad i form av baser, organisation och vapen, men även att skapa en gemensam front. Att bygga folkets förtroende och skaffa sig logistiska förutsättningar för att kunna verka över lång tid. Att säkerställa tillgång till information för att kunna finna motståndarens svaga punkter. Väpnade angrepp sker ganska sporadisk under denna fas. Denna fas skall skapa förutsättningar för gerillan att kunna expandera.^{80 81}

Den nästkommande fasen är jämviktsfasen. Under denna fas skall förutsättningarna för att bedriva den väpnade kampen utökas. Basområden skall vara etablerade. Omfattningen av de väpnade angreppen ökar, men är fortfarande medel för att få tillgång till vapen, utrustning, information och förnödenheter snarare än att slå mot motståndaren i detta skede.^{82 83}

Den tredje och sista fasen, den strategiskt offensiva, syftar till avgörande och besegrande av motståndaren. I denna fas skall gerillan kunna genomföra konventionella attacker för att uppnå avgörande. I denna fas kan också förhandlingar inledas. Dessa förhandlingar ska inte

⁷⁹ Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s43-44

⁸⁰ Tse-tung Mao, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, Lund: Bo Cavefors förlag, 1977, s342-363

⁸¹ Förord av Samuel B. Griffith i Tse-tung, *On guerilla warfare*, s21-23

⁸² Tse-tung, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, s342-363

⁸³ Förord av Samuel B. Griffith i Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s21-23

syfta till att uppnå någon kompromiss, utan för att störa motståndaren, köpa sig tid och skapa sig bättre förutsättningar för den väpnade kampen.^{84 85}

Mao anger att dessa skeden endast ”tecknar konturer av dess utvecklingstendenser”⁸⁶ och att de därför inte fullt överensstämmer med verkligheten i konflikten. Men att de trots detta är nödvändiga för att ledningen skall kunna ”ge fast och målmedveten strategisk ledning”⁸⁷.

Det långvariga kriget

För att lyckas måste gerillan skapa förutsättningar för ett långvarigt krig (Eng; protracted war). Konflikten måste fortsätta tills dess att gerillan har byggt tillräcklig militär styrka för att kunna besegra motståndaren i öppna strider. En gerilla kan uppstå ur folket som motståndsgrupper men även genom en mix av reguljära förband och motståndsgrupper. Gerillan kan även bestå av enbart reguljära enheter. Gerillan skall nyttja indirekta metoder, samt uppträda med vakenhet, rörlighet och anfall. Avgörande för gerillan är att säkerställa underhåll och hushålla med resurser.⁸⁸

Information

Propagandamaterial är viktigt för gerillan. Gerillan måste ha möjlighet att sprida information och förmåga att trycka propagandamaterial.⁸⁹ Detta bör tolkas som att gerillan måste ha förmåga att sprida information. Om detta sker över radio eller som idag över internet har ingen betydelse. Det är förmågan att sprida budskapet då medlen är föränderliga som är viktig.

Underrättelser

Att förneka motståndaren information om gerillan är lika viktigt som att uppnå informationsövertag om motståndaren. Alla personer, man som kvinna, måste ses som möjliga källor och det är essentiellt för gerillan att erhålla omfattande information om det

⁸⁴ Tse-tung, *militärpolitiska tidskrifter Mao Tse-tung*, s342-363

⁸⁵ Förord av Samuel B. Griffith i Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s21-23

⁸⁶ Tse-tung, *militärpolitiska tidskrifter Mao Tse-tung*, s342-43

⁸⁷ Ibid, s343

⁸⁸ Ibid, s303-337

⁸⁹ Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s85

rådande läget. Motståndaren skall förnekas information om gerillan och verksamhet skall döljas i en ogenomtränglig dimma.⁹⁰

Legitimitet

Mao ser en moralisk sida av gerillakrigföring och lyfter fram vikten av disciplin och konsekvenserna av kriminalitet, övervåld och missbruk av droger. Gerillan är hela tiden beroende av att finna legitimitet hos folket. Om gerillan blir ansedd som odisciplinerad eller kriminell kommer den att förlora. För att förtydliga detta fastställdes 3 regler och 8 anmärkningar⁹¹ vilka kan liknas med ordningsregler. Folket måste se att gerillan har förmåga att organisera och upprätta politisk makt. Gerillan måste ses som ett bättre alternativ än motståndaren till att styra landet och garantera säkerhet.

Relationen mellan gerillakrigföring och reguljära operationer.

En gerilla ska gradvis utvecklas till en reguljär styrka och strida med konventionell taktik.⁹² En gerilla kan organiseras från reguljära enheter eller uppstå ur folket. För att kunna vinna kriget krävs en övergång av gerillan till mer reguljär styrka. Detta kräver dock att styrkan blivit tillräckligt stor så att den inte kan angripas direkt av motståndaren.⁹³

Gerillakrigföringens principer

”When guerillas engage a stronger enemy, they withdraw when he advances; harass him when he stops; strike him when he is weary; pursue him when he withdraws”⁹⁴

Citatet exemplifierar Maos teorier kring hur den faktiska striden skall bedrivas och förtydligas av 9 principer. Dessa principer är rudimentära och måste sättas in i kontexten av Maos övergripande teori. Principerna förefaller som en logisk tillämpning av gerillakrigföring och återfinns i alla asymmetriska konflikter i rurala områden hos den svagare styrkan. Det som är värt att anmärka är den tydliga motståndarfokuseringen. Gerillan tar landsbygden först och rör sig därefter in mot städerna. Militärstrategi från väst bygger på det omvända. Att ta avgörande

⁹⁰ Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s22-23, 100-101

⁹¹ Ibid, s92

⁹² Ibid, s54

⁹³ Tse-tung, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, s133

⁹⁴ Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s46

punkter som befolkningscentrum, nyckelterräng och kommunikationsnoder för att sedan rensa upp landsbygden.⁹⁵

Maos 9 principer för gerillakrigföring:⁹⁶

1. *Angrip först spridda och isolerade fiendestyrkor.*
2. *Ta vidsträckta landsbygdsområden först. Ta städer senare.*
3. *Gör utplånandet av fiendens effektiva styrka till vårt huvudmål.*
4. *Koncentrera i varje slag en absolut överlägsen styrka.*
5. *Utkämpa inga slag oförberedda; utkämpa inga slag som inte med säkerhet kan vinnas.*
6. *Sträva efter att utplåna fienden genom rörlig krigföring.*
7. *Ta vid passande tillfällen fiendens befästa punkter och städer som försvaras med måttlig styrka.*
8. *Fyll på vår utrustning och numerär med erövrade vapen och tillfångatagna soldater.*
9. *Vila och träna trupperna mellan fälttågen.*

Flexibilitet och anpassningsförmåga

*“Guerrilla strategy must be based primarily on alertness, mobility, and attack. It must be **adjusted** to the enemy situation, the terrain, the existing lines of communication, the relative strengths, the weather and the situation of the people”⁹⁷*

Gerillakrigföringen måste i allt från smått till stort präglas av flexibilitet. Detta sträcker sig ifrån individens förmåga att ta initiativ när tillfälle uppstår till hur ledningsmetoder och strategi bör utformas.

”Alla lagar för hur man leder krig utvecklas jämsides med historien och kriget, ingenting är oföränderligt”⁹⁸

Mao Tse-tung beskriver vikten av att anpassa teorier till situationen. Att framgången i ett krig inte finns på samma sätt i andra krig. Att den som inte anpassar lagar, teorier, reglementen och handböcker om revolutionär krigföring kommer att lida nederlag i varje slag. Att använda

⁹⁵ Taber, *War of the flea, The classic study of guerrilla warfare*, s83

⁹⁶ Tse-tung, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, s209-210

⁹⁷ Tse-tung, *On guerrilla warfare*, s46

⁹⁸ Tse-tung, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, s124

tidigare erfarenheter och teorier liknar han med att ”*skära till foten för att passa skon*”⁹⁹. Det visar att Mao förstod vikten av att inte tolka teorier som regler utan som riktlinjer och stöd som måste anpassas till den rådande kontexten. Det påvisar relevansen av flexibilitet.

2.4 Sammanfattning av Mao Tse-tungs teoribildning

Maos teori visar att *terräng i sig inte har något värde* (jämfört med teoribildning i väst kring fokusering på knutpunkter, nyckelterräng och befolkningscentra). Gerillan är beroende av basområden, men så fort dessa blir hotade skall de överges. Det är ej primärt att besitta knutpunkter och nyckelterräng, utan det är en motståndarfokuserad strid. I denna strid ska det som påverkar motståndarens effekt angripas. Alla strider skall fokuseras på att *skapa uthållighet över lång tid* och motverka motståndarens förmåga att komma åt gerillan. Motståndaren skall angripas över ytan och förnekas information för att inte kunna kraftsamla sina förband och slå mot gerillan. Huvudsyftet är att skapa tid för att *mobilisera folkets vilja och motståndskraft mot nederlag*. Denna vilja ska vinnas med hög moral i det egna förbandet och en väl fungerande informationstjänst för att sprida propaganda. Gerillan måste ses som en garant för säkerhet och ha kapacitet att styra landet politiskt och rättsligt.

Nedan modell visar ett exempel på hur Maos teorier och principer¹⁰⁰ kan kopplas mot terrängen, tiden och viljan. För att tydliggöra har även indikatorer/tillvägagångssätt exemplifierats.

Mål	Teori/princip	Indikation
Terräng	<i>Ta vidsträckta landsbygdsområden först.</i>	Skapande av basområden i avlägsen terräng, Att ej strida om befolkningscentra.
	<i>Gör utplånandet av fiendens effektiva styrka till vårt huvudmål.</i>	Ej strida om nyckelterräng eller knutpunkter, inrikta all kraft åt att slå mot motståndarens kritiska sårbarheter ¹⁰¹ ur vilka motståndaren finner sin kraft (effekt).
	<i>Ta vid passande tillfällen fiendens befästa punkter och städer som försvaras med måttlig styrka</i>	Att utnyttja möjligheter när tillfällen uppstår. Undvika fiendens starka positioner.

⁹⁹ Tse-tung, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, s121

¹⁰⁰ Maos 9 principer är markerade med kursiv text i tabellen.

¹⁰¹ *Doktrin för markoperationer*, s50

		Påverka motståndaren över ytan, så att fienden aldrig vet vart han skall kraftsamla.
Tid	<i>Koncentrera i varje slag en absolut överlägsen styrka.</i>	Kraftsamling av förband i tid och rum. Styrkeförhållandet 3:1 eller mer. God stridsekonomi.
	<i>Utkämpa inga slag oförberedda; utkämpa inga slag som inte med säkerhet kan vinnas.</i>	Utvecklade stabsprocesser och planering inför strid. Förövning och träning av förband. God underrättelseförmåga
	<i>Fyll på vår utrustning och numerär med erövrade vapen och tillfångatagna soldater</i>	Att säkra tillgång av förnödenheter för att styrkan skall kunna växa och ha uthållighet över lång tid.
	<i>Vila och träna trupperna mellan fälttågen</i>	Åtgärder för att öka och bibehålla gott stridsvärde. Högt stridsvärde bibehålls genom träning och vila, men också genom förbyggande underhåll och reparationer.
	Förneka motståndaren information och säkerställ information om motståndaren	Utvecklade säkerhetskydds åtgärder. Vilseledande åtgärder. Utvecklad underrättelse inhämtning och bearbetning. Förutsättning för att verka över lång tid och för att kunna angripa motståndarens kritiska sårbarheter.
Vilja	Legitimitet	God moral och etik, Uppförande koder och regler. Egen rättsapparat. Uppföljning och påföljder för förseelser.
	Informationstjänst (Propaganda)	Informationsavdelningar Tillgång till medel för att sprida information.
	Säkerhet	Att säkerställa folkets trygghet. En bättre garant för säkerhet än motståndaren.

2.5 Operationalisering

I uppsatsen analyseras Skogsbrödernas gerillakrigföring mot de centrala budskapen i Maos teorier om att byta/förhandla *terräng* mot *tid*, för att finna tid att bygga upp folkets *vilja* till motstånd. Sammanfattningen av Maos teorier påvisar nedanstående indikatorer:

Att terräng i sig inte har något värde	Terräng överges om hotad
	Motståndarfokuserad strid
	Val av mål som påverkar motståndarens effekt
Skapa uthållighet över lång tid	Angripa motståndaren över ytan
	Säkerställa underrättelseförmåga och förneka motståndaren information
	Säkerställa underhåll
	God stridsekonomi
Mobilisera folkets vilja och motståndskraft mot nederlag	Informationstjänst
	Garant för folkets säkerhet
	Hög moral för att ses som legitim statsstyrelse
	Påvisande av politisk förmåga

3. Historisk beskrivning

Den historiska redogörelsen är uppdelad i tre delar; tiden före 1944, tiden 1944-1951 och tiden 1951-1991. Denna del syftar till att sätta in läsaren i den historiska kontexten.

Litauen före 1944

Sverige, Polen, Ryssland, Frankrike och Tyskland har alla hävdad att Litauen varit en del av deras herravälde. Litauens historia karaktäriseras av hur olika statsmakter gjort anspråk på dess landområden. Litauen ockuperades redan under medeltiden av tyska riddare och av svenskar och ryssar under 1600- och 1700-talet. Tyskarna ockuperade Litauen två gånger

under 1900-talet. Ryssland har ockuperat Litauen i flera omgångar; 1831, 1863, 1941 och 1944-1991.¹⁰²

De litauiska militära styrkorna som fanns före andra världskriget ombildades till territoriala försvarsförband och tränades av tyskarna från 1941.¹⁰³ 1944 när den röda armén utmanade den tyska ockupationen anslöt sig många balter till den väpnade kampen med löften om att deras förband endast skulle användas till försvar av det egna territoriet. Men tyskarna kom efterhand på andra tankar och satte förbanden under tyskt befäl och lät trupperna svära trohet till Hitler. Detta ledde till att många deserterade och flydde till skogen för att senare ta upp kampen mot den sovjetiska ockupationen. Många av dessa soldater kom sedan att utgöra grunden till Skogsbröderna.

Den väpnade kampen 1944-1952

När röda armén tog kontrollen över de baltiska staterna tvångsrekryterade de många balter. I Litauen tvångsrekryterades så många som 82 000¹⁰⁴. Detta ledde till att ytterligare fler unga män flydde till skogarna. Många balter flydde också till Sverige i överfulla fiskebåtar. Sovjetunionen förflyttade våren 1945 6000 rysktalande personer till Litauen för att ta över styret av landet.¹⁰⁵

”Den strategiska målsättningen hos den Litauiska oppositionen var att centralisera motståndet för att i lämpligt ögonblick ta över kontrollen av landet, organisera dess försvar och sätta upp en tillfällig regering. Fram till denna tidpunkt definierades uppgifterna som att störa ockupationsstyrkorna, sätta käppar i hjulen vid de val som hölls av sovjetmakten, skydda privat egendom samt sätta motvärn mot den kommunistiska propagandan och deportationsåtgärderna ”¹⁰⁶

Motståndsrörelsen satte stort hopp till att länderna i väst förr eller senare skulle intervensera i konflikten. Under den inledande fasen 1944-1946 liknade de förband som stred de

¹⁰² Sediatis et al, *Lithuania: The rebel nation*, s1

¹⁰³ Ibid, s136-137

¹⁰⁴ Ibid

¹⁰⁵ Eidintas, Alfonsas et al, *The history of Lithuania*, Vilnius: Publisher House Eugrimas, 2013, s234

¹⁰⁶ Förord av Anušauskas, Lukša, *Skogsbröder*, s10

territorialförsvarsförband som fanns före kriget. De var organiserade i militärområden som flera förband samordnades i.¹⁰⁷ 1945 erbjöd den sovjetiska statsmakten amnesti för dem som lämnade partisanrörelsen. De som övergav sina ideal fick dock ofta se både sig själva och sina familjer deporterade till Sibirien.¹⁰⁸ Den ryska metoden att deportera stora mängder personer för att bekämpa uppror visade sig dock ha motsatt effekt och partisanernas led stärktes. Partisanrörelsen kontrollerade under de åren hela områden och byar.

Efter 1946 tvingades Skogsbröderna att förändra sitt uppträdande med anledning av den ryska överväldiga styrkan. Skogsbröderna delade upp sig i mindre grupper och upprättade baser i svårtillgängliga områden, men gärna i anslutning till någon bondgård för att säkra sitt underhåll. Där byggde motståndsrörelsen underjordiska bunkrar som de bodde i. 1946 och 1947 hölls det val, men valen var manipulerade och det gick bara att rösta på de som var godkända av det kommunistiska partiet. 1949 lyckades motståndet i Litauen organisera en central ledningsstab, *the Council of the Lithuanian Freedom Fighters*, som leddes av kapten Jonas Zemaitis.¹⁰⁹ När den sovjetiska ockupationsmakten var som störst 1945 var 20 regementen, upptill 100 000 man, stationerade i Litauen.¹¹⁰

Skogsbröderna utnyttjade sig av typisk gerillakrigföring. De upprättade säkra baser i skogen och i svårtillgängliga träsk. De kraftsamlade sina förband i tid och rum och gjorde överraskande anfall för att därefter snabbt dra sig undan.

Partisanerna var ideologiskt inspirerade och drevs av önskan om självständighet, stark nationalism och ingrott hat mot ryssarna. De främsta drivkrafterna till att Litauerna anslöt sig till motståndrörelsen var nationell stolthet, självbevaringsdrift, undvikande av religiöst förtryck och tvångsrekrytering till den röda armén.¹¹¹

¹⁰⁷ Förord av Anušauskas, Lukša, *Skogsbröder*, s10

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ Kasekamp, *A history of the Baltic states*, s141

¹¹⁰ Leskys, *Forest Brothers, 1945: The Culmination Of The Lithuanian Partisan Movement*, s23

¹¹¹ Ibid, s37

De ryska säkerhetsförbanden¹¹² använde brutala och hänsynslösa metoder i kampen mot Skogsbröderna. Deportation användes i stor omfattning. Tortyr, förföljelse, utpressning och hämndaktioner var en naturlig del av den ryska upprorsbekämpningen. Partisanmedlemmar som blev gripna torterades till döds och visades upp i byarna för att sedan bli slängda i ett dike eller på en soptipp.¹¹³

Ryssarnas taktik handlade om allt annat än västs befolkningscentrerade upprorsbekämpning. Den var definitivt fokuserad på att undanröja allt motstånd. Metoden var inte att vinna befolkningens stöd utan att avlägsna de som inte visade rätt inställning mot det ryska styret. Sovjetunionen påstod 1948 att man hade besekrat partisanerna, men det väpnade motståndet fortsatte fram till 1952. Att Sovjetunionen lyckades kväsa det väpnade upproret beror med största sannolikhet på deras överväldiga styrka, väl fungerande underrättelsetjänst och att den Litauiska befolkningen hoppades på att västvärlden skulle intervensera. Som exempel kan nämnas att den sovjetiska säkerhetstjänsten bedöms ha haft upptill 27 000 informatörer i Litauen.¹¹⁴ Det slutliga slaget mot motståndsrörelsen var kollektiviseringen av jordbruket som försvårade stödet från befolkningen.¹¹⁵

1952- idag

När partisanrörelsen var krossad fortsatte den icke-väpnade kampen som ett fredligt motstånd, som en kamp om politiskt inflytande, religiösa och mänskliga rättigheter.¹¹⁶ Viljan att slå sig fria från det ryska herraväldet dog aldrig. 1988 inleddes det som brukar kallas den sjungande revolutionen. 1990 deklarerade Litauen sig som en självständig republik. Reaktionerna från Sovjetunionen var kraftfulla och truppförstärkningar skickades till Litauen. I januari 1991 anföll sovjetiska trupper TV-tornet i Vilnius som skyddades av stora demonstrerande massor. Under sammanstötningarna mellan de passiva massorna och de ryska trupperna dödades 13

¹¹² Bytte namn och organiserades om vid flera tillfällen. NKVD, NKGB, MVD, MGB och sedermera KGB. Dessa beskrivs tydligare av Jouzas Starkaukas, *The NKVD-MVD-MGB Army*, i Anušauskas (red), *The anti-soviet resistance in the Baltic states*, s56-60

¹¹³ Lukša, *Skogsbröder*

¹¹⁴ Jouzas Starkaukas, *The NKVD-MVD-MGB Army*, i Anušauskas (red), *The anti-soviet resistance in the Baltic states*, s46-62

¹¹⁵ Förord av Anušauskas, Lukša, *Skogsbröder*, s9-21

¹¹⁶ Remeikis, *Opposition to soviet rule in Lithuania 1945-1980*, s54-58

demonstranter.¹¹⁷ Under augusti 1991 accepterade det internationella samfundet Litauens självständighet och Sovjetunionen drog sig tillbaka. Sedan 2004 är Litauen medlem i både Nato och EU.¹¹⁸ Trots att många år har gått sedan de ryska övergreppen finns fortfarande ett stort agg mot Ryssland hos den Litauiska befolkningen. Den ryska utrikesministern Sergej Lavrov sa i en intervju med dagens nyheter den 29 april 2016: ”Litauen är av någon anledning det mest aggressiva russofobiska landet och driver Nato i en antirysk kurs”¹¹⁹. Detta visar hur djupt rotat den rysk-litauiska konflikten är och den starka litauiska nationalismen.

4. Empiri

Detta kapitel analyserar motståndsrörelsens gerillakrigföring mot den sovjetiska ockupationsmakten 1944-1951. Detta görs genom att exemplifiera de indikatorer till teorin som redogjorts för i kapitel 2.4 kopplat till terrängen, tiden och viljan.

4.1 Terrängen

Detta stycke handlar om att förhandla/byta terrängen för att skapa tid.

Terrängen överges om hotad och motståndarfokuserad strid

Den Sovjetiska brutaliteten, plundringen av den litauiska befolkningen och tvångsrekryteringen till den röda armén fick många att ansluta sig till motståndsrörelsen. Cirka 13200 litauer dödades och 82000 tvångsrekryterades till röda armén under 1944 och 1945. Litauen hade bara 3 miljoner invånare vid denna tid.¹²⁰ Skogsbröderna bar uniform och uppträdde öppet i byar. Under denna tid kan motståndet liknas med ett öppet uppror. Strukturen på förbanden liknade den som reguljära litauiska armén hade före kriget. Skogsbrödernas organisation och metoder bar stor likhet med de territorialförsvarsförband som fanns före den sovjetiska ockupationen.¹²¹ Motståndsmännen kom oftast från närliggande byar vilket innebar att de hade stark koppling till befolkningen och var väl förtrogna med de områden som de opererade i. Huvudfokus för deras agerande var att straffa dem som gick kommunismens ärenden och försvåra för den ryska administrationen. Samarbete skedde

¹¹⁷ Eidintas et al, *The history of Lithuania*, s278

¹¹⁸ NATO, (http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52044.htm), besökt 2016-05-11

¹¹⁹ Dagens Nyheter, *Kremls myter om världen*, DN:s ledarredaktion, publicerad 2016-04-29

¹²⁰ Anušauskas (red), *The anti-soviet resistance in the Baltic state*, s27

¹²¹ Förord i Lukša, *Skogsbröder*, s10

mellan närliggande militärområden, men endast två lyckades integrera sig helt under en ledning.^{122 123}

”In the first stage of the struggle, offensive operations were the most popular method. At the time the partisan were headed by former officers of the Lithuanian army. They did not know the tactics of partisan warfare and attempted to fight a positional war with the soviet army (this including building trenches, shelters. Etc.)... Having suffered heavy losses, almost all partisan groups switched to partisan tactics in late 1945”¹²⁴

De utnyttjar tillfällena som uppstår inom deras militärområde att angripa ockupationsmakten. Under åren 1944-1945 är det svårt att säga att de tillämpar en klassisk gerillakrigsföring.

Skogsbröderna har motståndarfokus; de nyttjar eldöverfall och drar sig ur sina stridställningar när motståndet blir övermäktigt. Vid en analys av de 15 strider som Lukša beskriver under 1945 i boken *Skogsbröder* framträder detta tydligt. Av de 15 striderna är knappt hälften (7) av karaktären försvar av det egna basområdet eller byn som styrkan var förskansad till. Vid samtliga av dessa tillfällen drar man sig ur striden efterhand när motståndet blir överväldigt. Sex (6) strider var anfall eller eldöverfall mot motståndarens lokala styrkor. En (1) är ett överfall för att införskaffa vapen och en (1) är hämndaktion mot lokala företrädare för ockupationsmakten.¹²⁵

I sammanställningar av partisanernas attacker under 1946 så var hela 81 % attacker mot civila inrättningar och företrädare för ockupationsmakten. Endast 19 % av attackerna var sabotage och riktade attacker mot armé eller säkerhetsförband.¹²⁶ Detta visar att trots en övergång till gerillakrigsföring under 1946 så är målen i huvudsak ickemilitära mål. Målen var till största delen lokala sympatisörer och tjänstemän. Många attacker under 1946 och de kommande åren, 1947 och 1948, kan kopplas till de val som ockupationsmakten höll. 1949-1951 sker offensiva attacker, men de flesta av striderna är rena självförsvarsstrider.¹²⁷

¹²² Sedaitis et al, *Lithuania: Rebel nation*, s82-83

¹²³ Lukša, *Skogsbröder*

¹²⁴ Jouzas Starkaukas, The NKVD-MVD-MGB Army, i Anušauskas (red), *The anti-soviet resistance in the Baltic states*, s56.

¹²⁵ Lukša, *Skogsbröder*, s68-85

¹²⁶ Anušauskas (red), *The anti-soviet resistance in the Baltic states*, s65

¹²⁷ Leskys, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, s30

Val av mål som påverkar motståndarens effekt

Mönstret för attackerna framträder tydligare vid en analys av Skogsbrödernas målsättningar på taktisk nivå. Den strategiska målsättningen var att slutligen skapa ett självständigt Litauen.¹²⁸ På taktisk nivå var målen:¹²⁹

- 1. Att förhindra sovjetisering av landet genom att tillintetgöra kommunistiska aktivister och NKVD styrkor.*
- 2. Att säkerställa allmän ordning och att skydda befolkningen från rån, antingen av civila eller ryska soldater.*
- 3. Att befria politiska fångar när så är möjligt.*
- 4. Att genomdriva bojkott av val till högsta Sovjet eller ledning av marionett stat och därigenom förhindra skapandet av en falsk bas för lagligheten i den av Sovjet införda regimen.*
- 5. Att försvåra rekryteringen av Litauiska ungdomar till röda armén.*
- 6. Att förhindra nationalisering av jordägandet och kollektiviseringen av jordbruket.*
- 7. Att förhindra bosättande av ryska kolonister på land och i de gårdar som beslagtogs från de litauiska bönder som deporterats till Sibirien.*

Alla målen har fördröjande och obstruerande karaktär snarare än att angripa motståndarens kritiska sårbarheter.¹³⁰¹³¹ Dessa förblev bristfälligt koordinerade, trots försök att skapa en gemensam ledning, och kom endast att koordineras regionalt med anledning av den effektiva ryska upprorsbekämpningen.¹³²¹³³ Dessa är inte mål vars huvudsyfte är att angripa motståndarens effekt, utan att fördröja och svåra angriparens maktövertagande. Förklaringen som ges av Lesky:

¹²⁸ Leskys, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, s15

¹²⁹ Ibid, s16-17, (översatt av författaren)

¹³⁰ Lukša, *Skogsbröder*, s132

¹³¹ Sedaitis et al, *Lithuania: Rebel nation*, s83

¹³² Leskys, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, s16

¹³³ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s36

”Lithuanians were convinced that the West would liberate them. Thus, the resistance movement was not concerned with the defeat of the soviet occupants but rather sought to delay and harass the soviets until help arrived”¹³⁴

1948 ökar striderna något för att sedan avta mer och mer fram till 1952. De flesta av dessa strider uppstår vid de intensiva eftersöken av Skogsbrödernas basområden. Den ryska taktiken går då ut på att inringa ett område och sedan söka av området, ofta i flera omgångar. Skogsbrödernas val är då antingen att försöka strida och smita ur det inringade området eller ligga och trycka i sina bunkrar och hoppas på att de inte blir upptäckta. Vid upptäckt väljer många att ta sina liv för att undvika att hamna i rysk fångenskap och riskera att behöva röja sina kamrater under tortyr. Efter 1950 använder den ryska säkerhetspolisen avancerad agentverksamhet och stora mängder informatörer för att infiltrera motståndsrörelsen och sätter också upp falska partisanförband för att på så sätt locka ut Skogsbröderna.

4.2 Sammanfattning av terrängens betydelse

Indikatorer på att terrängen har sekundär betydelse var; terräng överges om hotad, en motståndarfokuserad strid med val av mål som påverkar motståndarens effekt.

Skogsbröderna besätter landsbygden först och därefter försöker de etablera sig i städerna. Om de är underlägsna eller riskerar inringning överger de terrängen. Deras kamp är dock starkt regionaliserad eftersom de är rekryterade lokalt, de är beroende av stödet ifrån lokala bönder och de lider brist på central koordinering. Detta innebär att de återtar terrängen i de fall inte motståndaren besätter terrängen över tiden. Terrängen har betydelse, men motståndaren är i fokus. Argumenten för en motståndarfokuserad strid stärks med anledning av de taktiska målen. De taktiska målen visar dock att även om det strategiska målet med kampen är att skapa ett självständigt Litauen, så är de taktiska målen av mer obstruerande karaktär än att besegra motståndaren.

4.3 Tiden

Tiden handlar om förmågan att skapa uthållighet över lång tid.

Som påvisat i tidigare resonemang var de taktiska målsättningarna att sätta käppar i hjulen och försvåra för ockupationsmakten att skaffa kontroll över befolkningen. Detta kan ses som

¹³⁴ Leskys, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, s17

ett sätt att skapa förutsättningar för att konflikten skall bli långdragen och för att hinna bygga upp folkets motstånd.

Att angripa motståndaren över ytan

Att angripa motståndaren över ytan är ett sätt att försvåra för motståndaren att kraftsamla sina styrkor, men bidrar även till att försvåra lokaliseringen av partisanernas basområden.

Inledningsvis under 1944-45 misslyckades detta i och med den mer reguljära krigföringen vilket ledde till stora förluster och en övergång till mer dolt agerande i mindre grupper. Under 1945 bedrevs striderna flexiblare och Skogsbröderna lyckades skapa ett hot över ytan.

Omställning från reguljär krigföring tog lång tid. Det är först efter 1946 när många av cheferna ur den forna reguljära armén har byts ut eller stupat som Skogsbröderna fullt ut tillämpar gerillakrigföring.¹³⁵ ¹³⁶ När Leskys analyserar Skogsbröderna utifrån begreppet kulminationspunkt kommer han fram till att oförmågan att snabbt förändra det taktiska uppträdandet var en bidragande orsak till att motståndsrörelsen nådde sin kulminationspunkt redan 1945.¹³⁷ Övergången till gerillakrigföringen innebar att den sovjetiska ockupationsmakten var tvungen att avsätta stora styrkor för att skydda både administrativ personal och viktiga installationer. Tiden och kostnaden för ockupationen skenade och Moskva gav order om att motståndet måste brytas till varje pris.¹³⁸ Tauras sammanfattar enligt nedan:

”The LFA avoided attacking sizeable NKVD detachments in larger Lithuanian cities. Instead, groups of two or three freedom fighters would stage surprise raids. By these means they inflicted considerable damage on NKVD forces, and, even more, kept them in a state of continuous insecurity”¹³⁹

¹³⁵ Lukša, *Skogsbröder*

¹³⁶ Leskys, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, s40-41

¹³⁷ *Ibid*

¹³⁸ Lukša, *Skogsbröder*, s205

¹³⁹ Tauras, K V, *Guerilla warfare on the amber coast*, 2.uppl, Pickle partner publishing, 2015, s58-59, LFA: *Lithuanian freedom fighters*

Säkerställa underrättelseförmåga och förneka motståndaren information

Skogsbröderna förbättrade under konflikten gång sina metoder för rekognosering och övervakning. Civila informatörer var den största källan till information under hela den väpnade kampen.¹⁴⁰ Partisanerna hade dock svårt att koordinera och sammanställa information. Detta särskilt efter 1949 när deras sambandskedjor utmanades. Respektive partisanenhet hade god lägesbild över sitt område, med anledning av den starka lokala förankringen. Det saknades dock bearbetningsförmåga på central nivå. 1949 förstärks underrättelsesektionerna för att skapa bättre koordinering av inhämtningen. Innan 1949 var ofta informations- och underrättelsesektionen sammanslagna i de lokala staberna.¹⁴¹

Den sovjetiska underrättelseinhämtningen var effektiv. Den drev många gånger tillbaka Skogsbrödernas kamp och försvårade upprättandet av en central ledning vid flera tillfällen. Allt eftersom Skogsbröderna utvecklade sin taktik och blev bättre på att dölja sin verksamhet så fokuserar de sovjetiska säkerhetsförbanden allt mer på underrättelseinhämtning. De upprättade vid flera tillfällen falska partisanenheter som försökte få befolkningen att förråda motståndrörelsen. Skogsbröderna reagerade på detta genom att ge order om att det alltid måste medfölja en lokal känd partisan när de besökte befolkningen.¹⁴²

Ett ytterligare bevis på de effektiva skyddsåtgärderna som Skogsbröderna vidtog var att det sällan hittades några bunkrar under sökoperationer utan direkt invisning.

”Whatever knowledge the MVD have about how bunkers are built, it’s still a rare occurrence that a bunker is found during a search, unless a traitor or an agent or a spy leads the Russians right up to the entrance”¹⁴³

Partisanerna utvecklade avancerade sambandskedjor och sambandspunkter för att kunna sprida information mellan enheter. De använde bara smeknamn på varandra som till exempel Tallen, Bekantingen, Vargen, Getabocken och Vampyren. De använde dessutom kodnamn på orter och platser. Dessa kodord var inte statiska utan byttes med jämna mellanrum för att förvillna. Partisaner som ville lämna rörelsen sattes i karantän under någon månad innan de

¹⁴⁰ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters’ tactics*, s52, s76

¹⁴¹ From the interrogations of partisan leader J. Zemanaitis, i Remeikies, *Rebel nation*, s193

¹⁴² Bernotas, *Lithuanian freedom fighters’ tactics*, s60

¹⁴³ Baliukevičius, *The diary of a partisan*, s154.

fick lämna för att inte besitta någon aktuell information om de blev förhörda och torterade.¹⁴⁴
145

När de sovjetiska säkerhetsförbanden lyckades inringa eller lokalisera en av Skogsbrödernas bunkrar tog många partisaner som en sista utväg sina liv. De försökte då ofta förstöra sina ansikten för att undgå att bli identifierade. Allt för att minska möjligheterna till underrättelseinhämtning och minska risken för repressalier på deras anhöriga.¹⁴⁶

Säkerställa underhåll

”The fact that LFF operated close to the civilians they known for years also contributed gaining trust and support of the local population”¹⁴⁷

Befolkningens stöd var det absolut viktigaste sättet att säkerställa underhåll. Det var därför ofta som gårdar eller närliggande skogsområden användes som basområden. När motståndsrörelsen växte som mest under 1944-45 hade man svårigheter att förse styrkorna med uniformer, vilket innebar att vissa använde civila kläder med förbandstecken. I Litauen efter andra världskriget fanns stor tillgång på vapen och ammunition och överfall fullföljdes ofta för att säkerställa tillgång. Intressant att nämna är att sprängmedel visade sig var oerhört svårt att få tag i för motståndsrörelsen. Detta då ryssarna inte använde detta i någon större omfattning. Med viss improvisationsförmåga användes dock tyska stridsvagnsminor och flygbomber i begränsad omfattning.¹⁴⁸

Under de inledande åren av konflikten var böndernas frivilliga gåvor den avgörande försörjningskällan, men allt eftersom böndernas situation försämrades ville inte Skogsbröderna kräva deras stöd. Då övergick motståndsrörelsen till att attackera de sovjetiska förråd där böndernas konfiskerade grödor förvarades.^{149 150}

¹⁴⁴ Lukša, *Skogsbröder*

¹⁴⁵ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s59

¹⁴⁶ *Ibid*, s61

¹⁴⁷ *Ibid*, s51

¹⁴⁸ *Ibid*, s57

¹⁴⁹ Lukša, *Skogsbröder*, s186

¹⁵⁰ Baliukevičius, *The diary of a partisan*

God stridsekonomi

”LFF formations employed retrograde operations usually following both offensive and defensive operations in order to break contact with the enemy and preserve the combat power to future missions.”¹⁵¹

Skogsbröderna var väl medvetna om sina svagheter och var sparsamma med att nyttja sina styrkor för offensivt. De undvek att vara för offensiva för att inte dra åt sig uppmärksamhet och möjliggöra sovjetisk kraftsamling. Skogbrödernas ledning tillrättavisar de partisanledare som de bedömer är för offensiva, dessa får också en åthutning för att de inte sköter sin informationstjänst i tillräcklig omfattning.¹⁵²

4.4 Sammanfattning av tidens betydelse

Indikatorer på att striden förs för att skapa uthållighet över lång tid var; att angripa motståndaren över ytan för att förhindra att motståndaren kan kraftsamla och identifiera basområden, säkerställa underrättelseförmåga för att kunna angripa motståndarens kritiska sårbarheter, förneka motståndaren information för att skydda egna förband, säkerställa underhåll och hushålla med egna styrkor.

Skogsbröderna visar god förståelse för tidens betydelse och de skapar förutsättningar för ett långvarigt krig. De angriper motståndaren över ytan, genomför effektiva åtgärder för att försvåra underrättelseinhämtning mot de egna förbanden och visar förmåga att inhämta information om motståndaren. De genomför åtgärder för att öka bearbetningsförmågan efterhand. Det är möjligt att de med en mer utvecklad bearbetningsförmåga hade kunnat identifiera kritiska sårbarheter hos motståndaren, vilket kunnat ge dem strategiska framgångar. De genomför konkreta åtgärder för att säkerställa underhåll över tiden. De visar att de har förbandsfokus genom att hushålla med sina förband och uppnår god stridsekonomi för att öka förutsättningarna för en utdragen kamp. Deras goda säkerhetsskyddsåtgärder bidrog väsentligt till att de lyckades föra den väpnade kampen under nästan 10 år.

¹⁵¹ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s46

¹⁵² Lukša, *Skogsbröder*, s192

4.5 Vilja

Vilja handlar om använda tiden till att mobilisera folkets vilja och motståndskraft mot nederlag.

Informationstjänst

”The LFF realized the importance of information and influence operations discrediting the Soviet rule and gaining support of the Lithuanian population”¹⁵³

“The underground press was the nervous system of LFF”¹⁵⁴

Skogsbröderna avsatte mycket kraft på informationstjänst och publikationer både för att sprida information om motståndet, misskreditera Sovjetunionen, öka moralen i de egna leden, ge direktiv till befolkningen och sprida nyheter från övriga världen. Dessa publikationer var mycket uppskattade av befolkningen och ökade stödet för motståndrörelsen.

Informationsavdelningarna lyssnade på internationella nyheter på radio som de sammanfattade och sedan publicerade.^{155 156} Det fanns under hela Skogsbrödernas kamp ett fokus på informationstjänst som en del av den väpnade kampen. Efter 1952 utgjorde informationsspridning fundamentet i det passiva motståndet. Informationstjänsten hade två syften, dels att sprida information till den egna befolkningen för att mobilisera stödet för kampen, men även att sprida information till övriga världen för att få stöd i sin kamp. Ca 70 olika periodiska publikationer varav minst en från respektive militärdistrikt fanns 1947. Till detta kom även instruktioner, bulletiner och anslag.¹⁵⁷ Både Juozas Lukša och Lionginas Baliukevičius beskriver ingående i sina skildringar den kraft motståndrörelsen avsatte på att författa, upprätta tryckerier och distribuera information.

När styrkeförhållandena var till Skogsbrödernas fördel genomförde de offensiva operationer. Framgångsrika operationer ökade motståndrörelsens moral och befolkningens förtroende. Dessa operationer visade att Skogsbröderna var starka och ett alternativ till den ryska

¹⁵³ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s40

¹⁵⁴ Tauras, *Guerilla warfare on the amber coast*, s51

¹⁵⁵ Lukša, *Skogsbröder*

¹⁵⁶ Baliukevičius, *The diary of a partisan*

¹⁵⁷ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s69

ockupationsmakten.¹⁵⁸ De offensiva insatser som genomfördes vid ofördelaktiga styrkeförhållanden mot övermäktigt ryskt motstånd bidrog än mer till att skapa skrönor om legendariska hjältedåd. Dessa skrönor stärkte motståndskampen och skrämde också deras motståndare.¹⁵⁹ Dessa berättelser utnyttjade motståndrörelsen effektivt i sin informationstjänst för att vinna befolkningens förtroende.

Partisanerna använde också sin tryckeriutrustning till skapa falska dokument och pass till befolkningen.¹⁶⁰ Detta var ett sätt skapa säkerhet för befolkningen, vilket leder oss över till nästa punkt.

Garant för folkets säkerhet

Att vara en garant för säkerhet handlar om att vinna folkets förtroende, inte bara för stunden utan för det långvariga kriget. Skogsbrödernas fokus på att stoppa rysk plundring ökade stödet från befolkningen. De väpnade angreppen mot den ryska ockupationen skapade också indirekt ett ökat stöd för partisanerna. Angreppen hejdade utvecklingen av det sovjetiska styret och tvingade dem till brutala metoder för att komma åt motståndrörelsen. De brutala metoderna och omfattande deportationer gjorde att stödet till Skogsbröderna under hela deras kamp var starkt.

Skogsbröderna agerar mångt och mycket som en lokal polisstyrka och upprätthåller lokal ordning utöver sina aktioner mot ockupanterna.¹⁶¹ På detta sätt visar de hur de skyddar befolkningen, men mot deportationer och massförhör har de inte så mycket att sätta emot.

Hög moral för att ses som legitim statsstyrelse

Att Skogsbröderna bar uniform förefaller inledningsvis inte helt logiskt då detta ökar risken för upptäckt och minskar chansen att smälta in bland den övriga befolkningen. Att bära uniform var ett sätt för motståndrörelsen att legitimera sin kamp. Ryssarna benämnde motståndrörelsen som *banditer*. Genom att bära uniform, använda militära grader och andra förbandssymboler ville de visa att de var organiserade och rättmätiga. Detta sågs som viktigt för att vinna folkets förtroende och övervägde den ökade risken för upptäckt.

¹⁵⁸ Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s49

¹⁵⁹ Lukša, *Skogsbröder*, s84

¹⁶⁰ *Ibid*, s204

¹⁶¹ *Ibid*, s247

Skogsbröderna utvecklade ett juridiskt system, en krigsrätt, i vilken de dömde kollaboratörer, men även egna som stulit eller plundrat från civilbefolkningen. På detta sätt minskade de risken för oskyldiga offer och organisationen fick en transparens som bidrog till dess legitimitet.

”LFF movement authorities realized the importance of developing a cohesive fighting force that shared the same values, traditions and beliefs. LFF commanders believed that each LFF member must be closely familiar with Lithuanian traditions, values, beliefs and the psychology of the local people in order to gain support of the Lithuanian population”¹⁶²

Det var många icke-litauer som ville ansluta sig till Skogsbröderna (mestadels deserterade ryska soldater och före detta tyska krigsfångar). Skogsbröderna accepterade dock sällan icke litauiska medlemmar. Detta var inte för att de inte trodde på dessa, utan för att de inte var förtroliga med det litauiska samhället och således riskerade att inte få befolkningens stöd.¹⁶³

¹⁶⁴

Påvisande av politisk förmåga

För att kunna mobilisera folkets vilja krävs en gemensam strategi och en politisk del som kan ses som en legitim maktövertagare enligt Maos teorier.

Det fanns stora problem under hela konflikten med att ena en politisk och militär ledning. Då Skogsbröderna var sprungna ur den forna Litauiska armén så var den militära falangen mer för en väpnad kamp än den politiska falangen. 1946 försökte motståndrörelsen skapa en enad ledning för motståndskampen. De ville skilja militärledningen från den politiska. Försöket misslyckades dock med anledning av en framgångrik sovjetisk underrättelseoperation. Det var inte förrän 1949 de lyckades skapa en enhetlig politisk och militär ledning (Lithuania's Movement for Freedom Fighters).¹⁶⁵

¹⁶² Bernotas, *Lithuanian freedom fighters' tactics*, s39-40, LFF- *Lithuanian freedom fighters*

¹⁶³ Ibid, s38

¹⁶⁴ Lukša, *Skogsbröder*, s66

¹⁶⁵ Sedaitis et al, *Lithuania: The rebel nation*, s82

4.6 Sammanfattning av vilja

Mycket tyder på att Skogsbröderna under hela konflikten hade befolkningens stöd men att de misslyckades att garantera folkets säkerhet mot de bryska sovjetiska metoderna. Leskys analys av begreppet säkerhet utifrån Galulas teorier visar också att Skogsbröderna inte klarade att garantera befolkningens säkerhet. Befolkningen såg att det var säkrast för dem att inordna sig under ockupationsmakten, trots att de fortfarande hade starka sympatier för motståndskampen.¹⁶⁶ Även om inte Mao definierar säkerhetsbegreppet lika tydlig så stöds detta i Maos teorier om att vinna befolkningens förtroende.¹⁶⁷

I det dolda fortsatte stödet till Skogsbröderna, men hämmades av folkets rädsla för repressalier. Motståndsrörelsens informationstjänst är imponerande. Hur de lyckas få tag i papper, bläck, skrivmaskiner, tryckpressar för att sedan trycka deras publikationer och dolt distribuera dessa. Detta påvisar att Skogsbröderna var väl medvetna om att kraften till deras kamp utgick från folkets stöd. Maos teorier är tydliga avseende vikten av att gerillan ses som en legitim maktövertagare. Skogsbröderna hade stor legitimitet hos befolkningen vilket deras nästintill polisiära agerande bevisar. De misslyckas dock att skapa en gemensam politisk ledning. När de väl lyckas tyder mycket på att motståndet redan är för decimerat för att kunna avgöra konflikten.

Förlängningen av de taktiska målsättningarna, som försvårandet av den sovjetiska ockupationen intill väst skulle stödja, påverkade med största sannolikhet folkets vilja till uppoffringar negativt. Befolkningens förhoppning om att det internationella samfundet skulle intervensera mot Sovjetunionens ockupation bidrog med stor sannolikhet till en vikande vilja hos befolkningen att ta upp den väpnade kampen.

Den klassiska liknelsen av motståndsrörelsen som ett isberg, där isberget över vattenytan representerar det aktiva motståndet och huvuddelen av isberget under vattenytan utgörs av befolkningen som ger isberget flytkraft, är relevant. När befolkningens vilja till motstånd begränsas så kantrar isberget till slut och löses upp.

¹⁶⁶ Leskys, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, s40-41

¹⁶⁷ Tse-tung, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, s179, 277

5. Avslutning

5.1 Slutsatser

Det är svårt att dra generella slutsatser från en fallstudie, men det är möjligt att utveckla och generalisera teorier.¹⁶⁸ Utifrån denna kritik mot fallstudier avser denna uppsats vara försiktig med generalisering. I uppsatsen har de viktigaste budskapen i Mao Tse-tungs teorier använts för att öka förståelsen för gerillakrigföringen i Baltikum. Detta görs genom en fördjupning i motståndskampen i Litauen. Utifrån de viktigaste budskapen hos Maos teorier har sedan indikatorer eller nyckelbegrepp tagits fram för att i den kvalitativa textanalysen utgöra ett filter. På detta sätt har argumentationen för skillnader och likheter mot gällande teori motiverats.

Att applicera teorier om gerillakrigföring på andra konflikter än ur vilka de uppstått visar sig även i denna studie vara problematiskt. Denna svårighet har fått angripas genom en djupare analys av teorin för att se vilket som är det centrala budskapet som Mao förmedlar. Denna tolkning av det centrala budskapet har kunnat motiveras och stärks med annan forskning för att ge uppsatsen en hög validitet. De centrala budskapen i Maos teorier är fortfarande giltiga, men för att användas vid analys av nutida konflikter bör dessa utvecklas avseende befolkningens förhållande till begreppet säkerhet. Avseende säkerhet är David Galulas teorier mer utvecklade och relevanta.

5.2 Svar på forskningsfrågor

1. Vilka skillnader och likheter finns det mellan gerillakrigföringen som Skogsbröderna använde under den baltiska frihetskampen 1944-1952 och normgivande teorier om gerillakrigföring?

I vilken omfattning Skogsbrödernas kamp uppvisar likheter och skillnader med essensen i Maos teorier om gerillakrigföring har sammanställts i nedanstående tabell. Ett likhetstecken (=) påvisar stora likheter, noll (0) visar att det är belagt med svårigheter att härleda agerandet till Maos teorier och ett olikstecken (≠) visar att det finns skillnader i deras agerande. Det som har bedömts är det faktiska skeendet, inte vilka avsikter Skogsbröderna hade.

¹⁶⁸ Yin. K, Robert, *Fallstudier: Design och genomförande*, s28

<i>Att terräng i sig inte har något värde</i>	Terräng överges om hotat	=
	Motståndarfokuserad strid	=
	Val av mål som påverkar motståndarens effekt	≠
<i>Skapa uthållighet över lång tid</i>	Angripa motståndaren över ytan	=
	Säkerställa underrättelseförmåga och förneka motståndaren information	0
	Säkerställa underhåll	=
	God stridsekonomi	=
<i>Mobilisera folkets vilja och motståndskraft mot nederlag</i>	Informationstjänst	=
	Garant för folkets säkerhet	≠
	Hög moral för att ses som legitim statsstyrelse	=
	Påvisande av politisk förmåga	≠

Skogsbröderna för en motståndarfokuserad strid vilket de taktiska målsättningarna tydligt påvisar. De taktiska målsättningarna korrelerar med målsättningen om att skapa tid och fördröja, men deras obstruerande och fördröjande karaktär innebär att de inte väljer mål som har avsevärd påverkan på motståndarens effekt. Det var belagt med svårigheter att ställa om från en mer reguljär taktik till gerillakrigföring. Om de stora styrkorna som fanns i slutet av 1945 hade gått över till en mer effektiv gerillakrigföring och eventuellt även kombinerat denna med reguljär krigföring riktad mot att besegra ockupationsmakten, så hade ryssarna fått avsätta än mer kraft för att slå ned motståndsrörelsen.

Partisanerna för en kamp som har stora likheter med Maos teorier om att skapa förutsättningar för ett långvarigt krig. De angriper motståndaren över ytan och på så sätt försvåras sovjetisk kraftsamling. Från att inledningsvis ha förlitat sitt underhåll på stöd från bönderna lyckas Skogsbröderna skifta fokus till att angripa de sovjetiska matlagren när böndernas förmåga minskade.

Trots mycket aktiva säkerhetsskyddsåtgärder lyckas inte Skogsbröderna skydda vital information om sin verksamhet. Detta ger konsekvenser för deras förutsättningar att skapa en central politisk och militär ledning. Brist på bearbetningsförmåga av information på central nivå bidrog med stor sannolikhet till att ockupationsmaktens kritiska sårbarheter inte identifierades eller kunde angripas.

Skogsbröderna förstod betydelsen av folkets stöd och arbetade intensivt med att upprätthålla detta. Oförmågan att garantera befolkningens säkerhet var sannolikt den enskilt mest betydande anledningen till att den väpnade kampen tappade kraft. Det och bristen av en politisk ledning med förmåga att påverka den politiska maktutövningen bidrog sannolikt till att motståndsrörelsen fick söka andra vägar till att bygga ett självständigt Litauen än väpnad kamp.

Det centrala budskapet i Maos teorier har prövats genom att belysa skillnader och likheter med Skogsbrödernas kamp. Den väpnade kampen under de inledande åren av ockupationen misslyckades. Skogsbröderna lyckades inte att med den väpnade kampen nå sin strategiska målsättning, men de påverkade den litauiska befolkningens strävan efter frihet. Den strävan efter frihet som 1991 blev verklighet. Litauens frihet dröjde och de fick betala ett dyrt pris men Skogsbrödernas kamp utgör i mångt och mycket en del av den litauiska identiteten. Utan deras offer skulle med stor sannolikhet Baltikum fortfarande vara en del av Ryssland.

2. Vilka erfarenheter från Skogsbrödernas gerillakrigföring skulle kunna vara tillämpbara i en svensk kontext vid händelse av behov till stöd av uppror eller det Fria kriget?

Anpassning till gerillakrigföring

Skogsbrödernas tillkortakommande kan delvis förklaras med att det tog tid att ställa om den stora kadern ur den reguljära litauiska armén till gerillakrigföring. När Skogsbröderna väl lyckats ställa om till gerillakrigföring och skapat en politisk ledning hade motståndskampen redan nått sin kulminationspunkt. Resonemanget stöds även av Leskys analys i *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*.

Det påvisar vikten av att öva och utbilda i gerillakrigföringens grunder. Svårigheterna för ett reguljärt förband att ställa om till irreguljär krigföring som belyses i denna uppsats konstateras också i Michael Gustafsons studie *The Duality of Tactical thought- A study of how Swedish land Forces Commanders view tactics in Irregular Warfare*. Denna svårighet för reguljära

enheter att ställa om till irreguljär taktik innebär att vi behöver förbereda svenska soldater och officerare på hur det att med knappa medel, improviserade vapen och ledningsmetoder går att angripa en motståndare. Ledningsmetoder som fungerar utan tillgång till teknik i en skadad infrastruktur. Det bör även beskrivas tydligare i våra doktriner och reglementen hur den irreguljära striden ska bedrivas.

Det som är än svårare att identifiera är den omslagpunkt i ett frihetskrig när de reguljära metoderna skall överges för mer irreguljära metoder. Detta är en fråga som bör avhandlas doktrinärt.

Förändrade förutsättningar

Gerillakrigföringens grunder, vilka kan jämföras med Maos 9 principer, förefaller ganska tidlösa. Förutsättningar för att genomföra dessa har dock förändrats.

Gerillakrigföringen idag och i framtiden kommer att genomföras på nya arenor.

Teknikutvecklingen och globalisering bidrar till nya möjligheter att påverka en motståndare på avstånd. Hur skall vi förhålla oss till säkra basområden? För Skogsbröderna var skogen de säkra basområdena, med dagens teknikutveckling bör vi se till vilka som är 2000-talets säkra basområden. Robert Moss redogör för det han kallar ”urban gerilla”¹⁶⁹ och Ian F.W Beckett om ”the transition to urban insurgency”¹⁷⁰. Detta är en intressant utveckling av gerillakrigföring.

Stöd

Skogsbrödernas kamp påvisar behovet av stöd från omvärlden. Gerillan har stora behov av rent materiellt stöd t.ex. vapen, sprängmedel och kommunikationsutrustning. I och med att Skogsbröderna fick allt svårare att freda sina baser så var de i stort behov av basområden utan möjlighet till sovjetisk påverkan. Sådana basområden skulle ett tredje land kunna bistå med. Trots de uppenbara behoven av stöd så var det enskilt största behovet legitimitet. Omvärldens erkännande av den väpnade kampen och påtryckningar på den sovjetiska ockupationsmakten hade gett en legitimitet och hopp hos befolkningen att fortsätta kampen. Stödet utifrån visar sig ha en stor påverkan på hur aktivt befolkningen stödjer upproret. Betydelsen av stöd utifrån är intressant att reflektera kring i den pågående svenska NATO-debatten. Analysen av

¹⁶⁹ Moss, Robert, *Urban Guerrillas*, London: Maurice Temple Smith Ltd, 1972, s11

¹⁷⁰ Beckett, *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, s151-183

motståndet i Litauen tyder på att det gynnar förutsättningarna att mobilisera folkets vilja om det är tydlig vilket stöd som kan påräknas från omvärlden.

Detta skulle kunna sammanfattas som att Försvarsmakten måste säkerställa sin förmåga till snabb anpassning av metoder utifrån yttre och inre förutsättningar såsom motståndare, externt stöd, terräng, kommunikationsmöjligheter, väder, folkets behov, information, moral, stridsvärde eller utrustning. Förutsättningarna för anpassning måste stärkas på alla nivåer från stridsteknisk till strategisk nivå. Vi behöver träna våra förband att använda alternativa metoder för ledning och strid. Positionerings- och ledningssystem, internet, el- och livsmedelsförsörjning kommer med stor sannolikhet att ha ytterst begränsad funktionalitet när den verkliga kampen om frihet tar vid.

5.3 Förslag på vidare forskning

Förslag på vidare forskning är vilka likheter och skillnader som finns i den sovjetiska ockupationsmaktens upprorsbekämpning och aktuella counter-insurgency doktriner. Det är enkelt att avfärda de ryska metoderna som med sin brutalitet mot befolkningen inte slog an om att vinna folkets förtroende. Enligt västerländsk upprorsbekämpning ska en sådan taktik enbart öka befolkningens vilja till kamp och motstånd. Detta till trots lyckades Sovjetunionen kväsa den väpnade kampen på mindre än 10 år för att sedan motverka Litauens självständighet i ytterligare nästan 40 år.

Ytterligare förslag till vidare forskning är att studera vilka möjligheter och begränsningar det finns att bedriva *det fria kriget* i dagens samhälle. Vilka konsekvenser har globalisering och teknikutveckling på möjligheterna till gerillaliknande krigföring? De flesta av dagens uppror sker i utvecklingsländer med begränsad infrastruktur. Koalitionsstyrkor får god effekt av övervakning med drönare och precisionsstyrda bomber. Vilka förutsättningar finns för att bedriva uppror i utvecklade länder, går det att dra paralleller med den aktuella konflikten på Krim?

6. Käll- & litteraturförteckning

6.1 Källor

Anušauskas, Arvydas (red.), *The anti-soviet resistance in the Baltic states*, Vilnius: Genocide and resistance research centre of Lithuania, 1999

Bernotas, Darius, *Lithuanian freedom fighters' tactics: Resisting the soviet occupation 1944-1953*, 2.uppl, Pickle partner publishing, 2014, E-bok

Baliukevičius, Lionginas, *The diary of a partisan*, Vilnius: ARX Baltica, 2008

Leskys M Vylius, *Forest Brothers, 1945: The culmination of the Lithuanian partisan movement*, Pickle partner publishing, 2009, E-bok

Lukša, Juozas, *Skogsbröder- den väpnade kampen i Litauen mot sovjetockupationen*, Stockholm: Bäckströmsförlag, 2005

Remeikis, Thomas, *Opposition to soviet rule in Lithuania 1945-1980*, Chicago: Institute of Lithuanian studies press, 1980

Sedaitis B. Judith och Vardys B. Stanley, *Lithuania: The rebel nation*, Colorado: WestviewPress, 1997

Tauras, K V, *Guerilla warfare on the amber coast*, 2.uppl, Pickle partner publishing, 2015, E-bok

6.2 Litteratur

Beckett Ian F. W., *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, London: Abingdon, Taylor & Francis group, 2001

Campell, Arthur, *Guerillas*, London: C.Tinling & Co. Ltd, 1967

Chaliand, Gérard (red.), *Guerilla Strategies- An historical anthology from the long march to Afghanistan*, Los Angeles: University of California press, 1982

Clausewitz, Carl Von, *Om kriget*, Stockholm: Bonnier fakta bokförlag AB, 2002

Davis W James et al, *Clausewitz On small wars*, New York: Oxford university press, 2015

- Eidintas Alfonsas, Bumblauskas Alfredas, Kulakauskas Antanas och Tamosaitis Mindaugas, *The history of Lithuania*, Vilnius: Publisher house Eugrimas, 2013
- Galula, David, *Counterinsurgency Warfare- theory and practice*, 2.uppl, Westport: Praeger security international, 2006
- Giap, Vo Nugen, *The military art of people´s war*, New York: Monthly review press, 1970
- Greene, T.N (red.), *The guerrilla- and how to fight him*, New York: Frederick A. Praeger, 1962
- Guevara, Che, Ernesto, *Guerrilla warfare*, California: BN publishing, 2007
- Gustafson, Michael, *The duality of tactical thought, A study of Swedish Land forces´ Commanders view Tactics in irregular Warfare*, Helsinki: National Defence University department of tactics and operational art, 2014
- Hugemark, Bo (red.), *Nya fronter?1943 - spänd väntan*, Stockholm: Probus förlag, 1994
- Johannessen, Asbjörn & Tufte, Per Arne, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Malmö; Liber, 2003
- Kasekamp, Andreas, *The history of the Baltic states*, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010
- Kadhammar, Peter, *De sammansvurna*, Stockholm: Fisher, 1999
- Kilcullen, David, *The accidental Guerrilla*, New York: Oxford university press, 2009
- Moss, Robert, *Urban Guerillas*, London: Maurice Temple Smith Ltd, 1972
- Taber Robert, *War of the flea, The classic study of guerrilla warfare*, 2.uppl, Virginia: Potomac books, 2002
- Tse-tung Mao, *On guerrilla warfare*, 2.uppl, New York: Dover publications, 2005
- Tse-tung, Mao, *Mao Tse-Tung Militärpolitiska tidskrifter*, Lund: Bo Cavefors bokförlag, 1977
- Widén, Jerker och Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, Stockholm: Försvarsmakten, 2005
- Yin. K, Robert, *Fallstudier: Design och genomförande*, Stockholm: Liber, 2006

Rapporter, artiklar och andra publikationer

Dagens Nyheter, *Kremls myter om världen*, DN:s ledarredaktion, publicerad 2016-04-29

Doktrin för markoperationer, Stockholm: Försvarsmakten, 2005

Henningsson, Fredrik, Självständigt arbete i krigsvetenskap, *Fria kriget och gerillakrigföringen kategorisering*, Försvarshögskolan, 2015

Sunnhed, Joakim, Självständigt arbete i krigsvetenskap, *Doktrin för markoperationer, Doktrin i gerillakrigföring?*, Försvarshögskolan, 2009

US ARMY DOCTRINE 3-0, Unified land operations, US ARMY, 2012

US ARMY Field manual 3:24-2 Tactics in counterinsurgency, US ARMY, 2009

Elektroniska källor

Regeringen, Utrikesdeklarationen 2016, <http://www.regeringen.se> (hämtad 2016-05-19)

NATO, Joint statement of the NATO-Ukraine Commission, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_115474.htm?selectedLocale=en, Joint statement of the NATO-Ukraine Commission (hämtad 2016-05-10)

NATO, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52044.htm , (hämtad 2016-05-11)

Nationalencyklopedi, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/uppror> (hämtad 2016-04-27)

Nationalencyklopedi, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/insurgent> (hämtad 2016-04-27)

Nationalencyklopedi, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/gerillakrigforing> (hämtad 2016-04-27)